

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andreja Nič

(Ne)učinkovitost Kjotskega protokola pri reševanju globalne
okoljske politike

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andreja Nič

Mentor: doc. dr. Damjan Lajh

(Ne)učinkovitost Kjotskega protokola pri reševanju globalne
okoljske politike

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

»Omnium rerum homo mensura est.«

(Protagoras)

Hvala...

Mentorju doc. dr. Damjanu Lajhu za vso pomoč in strokovne nasvete

pri izdelavi diplomskega dela...

Staršema, ker sta mi omogočila študij in me pri tem podpirala na vsakem koraku...

Alešu za moralno podporo in za to, ker mi stojiš ob strani in me spodbujaš...

Prijateljem za vso pozitivno energijo!

(Ne)učinkovitost Kjotskega protokola pri reševanju globalne okoljske politike

Podnebne spremembe predvsem v zadnjem desetletju zasedajo vedno višje mesto na dnevnem redu držav članic Evropske Unije. Sprejetje *Konvencije za preprečevanje podnebnih sprememb* leta 1992 je predstavljalo pomembno in verjetno najbolj ambiciozno prelomnico v smeri k učinkovitemu reševanju okolja. V okviru te konvencije je bil leta 1997 v Kjotu sprejet mednarodni sporazum imenovan *Kjotski protokol*. Slednji zavezuje države podpisnice k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov za 5,2 odstotka v času prvega ciljnega obdobja od leta 2008 – 2012. Težavo predstavljata predvsem največji onesnaževalki ZDA in Kitajska – izvzeta ni niti Indija in države jugovzhodne Azije. ZDA je ratificirala Kjotski protokol, vendar ga ni podpisala, ker naj bi to predstavljalo grožnjo njihovem gospodarstvu. Na drugi strani je pa naglo rastoča industrijska velesila Kitajska, ki je podpisnica protokola, vendar je oproščena zmanjševanja emisij. Pojavlja se vprašanje ali je sploh smiselno izvajanje Kjotskega protokola glede na to, da pravila niso enaka za vse? Zagotovo ima Kjotski protokol vpliv na gospodarstvo in na bruto domači proizvod posameznih držav. Vendar dolgoročno gledano se bo preusmeritev iz težke industrije v okolju prijazne tehnologije, z vzpostavitvijo zdrave mere konkurenčnosti na tem področju, zagotovo obrestovala.

Ključne besede: *Okoljska politika, Evropska Unija, Kjotski protokol, gospodarska kriza.*

(In)efficiency of Kyoto protocol in solving global environmental policy

Climate changes are taking important place on the agenda of European Union over the last decade. Adoption of the *United Nations Framework Convention on Climate Change* in 1992 was presenting important and probable most ambitious dividing point towards efficient rescuing of environment. An international agreement was adopted in assembly to this convention in 1997, in Kyoto, named *Kyoto Protocol*. It binds up all participating countries to reduction of emissions of greenhouse gases by 5.2 percent within first target period from 2008 – 2012. The problem in the implementation of this protocol represent USA and China as the largest pollutants above all – nor India and states of southeastern Asia are excluded. USA ratified Kyoto Protocol however they didn't sign it because that would represent a threat to their economy. On the other hand there is China whose industry is growing quickly - she signed the protocol, but she is not obligated to reduce emissions of the greenhouse gases. The question is if it is reasonable to implement Kyoto Protocol at all considering the fact, that the rules aren't the same for all countries involved? It is most certain that the Kyoto Protocol has influence on economy and on gross domestic product of individual states. However in the long term the orientation from heavy industry in to environmentally friendly technology, with establishment of healthy degree of competitiveness, will most definitely pay off.

Keywords: *Environmental policy, European Union, Kyoto protocol, economic crisis.*

KAZALO

<i>SEZNAM KRATIC</i>	6
<i>1 UVOD</i>	7
<i>2 METODOLOŠKI OKVIR</i>	9
2.1 Opredelevitev problema in cilj analize.....	9
2.2 Hipoteza.....	10
2.3 Raziskovalne metode in tehnike.....	10
2.4 Struktura analize.....	11
<i>3 GLOBALNO REŠEVANJE PODNEBNIH SPREMEMB</i>	13
3.1 Podnebne spremembe skozi zgodovino.....	13
3.2 Prvi poskusi reševanja okoljske problematike.....	14
<i>4 KONVENCIJA ZA PREPREČEVANJE PODNEBNIH SPREMEMB</i>	17
4.1 Kjotski protokol.....	19
4.1.1 Mehanizmi Kjotskega protokola.....	20
<i>5 RAZVOJ OKOLJSKE POLITIKE NA RAVNI EU</i>	24
5.1 Zgodovinski razvoj okoljskih politik EU.....	25
<i>6 ODNOS ZDA DO KJOTSKEGA PROTOKOLA</i>	27
6.1 Zgodovina Amerike v odnosu do okoljske politike.....	27
6.2 Stališče ZDA do Kjotskega protokola.....	30
6.2.1 Vpliv nevladnih organizacij na ameriško okoljsko politiko.....	34
<i>7 ODNOS KITAJSKJE DO KJOTSKEGA PROTOKOLA</i>	38
7.1 Zgodovina Kitajske v odnosu do okoljske politike.....	38
7.2 Kitajska – ena izmed največjih onesnaževalk okolja?.....	41
7.3 Primerjava CO ₂ med Kitajsko in ZDA.....	44
<i>8 VPLIV GLOBALNE GOSPODARSKE KRIZE NA OKOLJSKO POLITIKO</i>	45
8.1 Gospodarska kriza.....	45
8.2 Gospodarska kriza versus okoljska politika.....	47
<i>9 SKLEP</i>	50
<i>LITERATURA</i>	53
<i>PRILOGA A: Intervju z Barbaro Kvac</i>	61

SEZNAM KRATIC

CBIK	The Center of Biodiversity and Indigenous Knowledge (Center znanja biotske raznovrstnosti in avtohtonega znanja)
CLAPV	The Center for Legal Assistance to Pollution Victims (Center za pravno pomoč žrtvam onesnaževanja)
COP	The conference of the parties (Konferenca pogodbenic)
EGS	Evropska gospodarska skupnost
EU	Evropska unija
ICSU	International Council of Scientific Unions (Mednarodni svet za znanost)
IEA	International energy agency (Mednarodna agencija za energijo)
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change (Medvladni forum o podnebnih spremembah)
OZN	Organizacija Združenih narodov
SBI	A Subsidiary Body for Implementation (Pomožni organ za izvajanje)
SBSTA	A Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice (Pomožna telesa za znanstveno in tehnološko svetovanje)
SEA	Single European Act (Enotna evropska listina)
SNISD	The South-North Institute for Sustainable Development (Južno-severni inštitut za trajnostni razvoj)
TPG	Toplogredni (plini)
UNCED	United Nations Conference on Environment and Development (Konferenca Združenih narodov o okolju in razvoju)
UNEP	United Nations Development Programme (Razvojni program Združenih narodov)
UNFCCC	The United Nations Framework Convention on Climate Change (Okvirna konvencija Združenih narodov o podnebnih spremembah)
WMO	World Meteorological Organization (Svetovna meteorološka organizacija)
ZDA	Združene države Amerike
ZN	Združeni narodi

1 UVOD

»Haiti: Nekoč prestižno igrišče za golf je po potresu prizor revščine in lakote«, »Po potresu v Pacifiku Samoo zadel cunami«, »Arktični mraz: V nekaterih predelih Evrope in ZDA namerili kar -40 stopinj Celzija«, »Poplave na zahodu, jugu in v osrednji Sloveniji«, »V Nemčiji led, v Avstraliji neurja«, »Potres, ki so se ga Japonci bali sto let«... Vse to so dejstva, ki vsak dan bolj polnijo naslovnice časopisov. Problematika povezana z okoljem sega nazaj v 80. leta 20. stoletja in še dlje. Takrat se je zanimanje za okoljevarstvene probleme začelo poglobljati in vedno bolj dobivati na pomenu. Dejstvo je, da se je podnebje spreminjalo skozi celotno zgodovino, vendar so bile te spremembe naravnega nastanka - tipičen primer je ledena doba. V današnjih časih pa so podnebne spremembe povzročene predvsem zaradi človekovega poseganja v okolje (Katalinič 2008, 2). Nekoč nepomembna tema, v modernih časih zaseda pomemben aspekt v političnih debatah, kot tudi v vsakodnevnem komuniciranju. Ravno njena aktualnost in pomembnost za nas in predvsem za bodoče generacije sta tisti, ki sta pri meni zbudili zanimanje za njeno raziskovanje.

Hitra rast prebivalstva, industrije, poseljenosti, tehnologije, itd. – vse to so dejavniki, ki so v svoji verižni reakciji povzročili spremembe v okolju, katerih negativne posledice se kažejo z vsakim dnem bolj. Obstajajo pa samo približki oz. predvidevanja znanstvenih teorij, ki poskušajo prikazati vplive omenjenih sprememb na okolje. Pod okriljem *Medvladnega odbora za podnebne spremembe* najvplivnejši znanstveniki podajajo ocene o podnebnih razmerah, o spremembah in učinkih le-teh ter ocenjujejo negativne posledice, ki jih povzročajo podnebne spremembe (Agencija RS za okolje).

Nihče pa z gotovostjo ne more reči, kaj se bo dejansko zgodilo v prihodnosti, če ne bomo ukrepali kakor vemo in znamo. Spreminjanje klime oz. podnebja se torej dogaja tukaj in zdaj, ter predstavlja največjo okoljsko, družbeno in ekonomsko grožnjo našemu planetu. In politika je tista, ki se je primorana soočiti z verjetno največjim izzivom do sedaj – ohranitvijo našega planeta v vseh pogledih. Verjetno najbolj ambiciozen korak k temu je bil že narejen in sicer s Kjotskim protokolom, ki je bil sprejet leta 1997. Slednji zavezuje države podpisnice k

znižanju emisij toplogrednih plinov za povprečno 5 odstotkov do leta 2012, kar naj bi omogočilo stagnacijo oz. minimalen dvig zemeljske temperature in ohranitev življenja na zemlji, kot ga poznamo danes (Vlada RS 2011). Jasno je, da ta sporazum globalno gledano ne more učinkovati stoodstotno in brezhibno že zaradi dejstva, da največja onesnaževalka okolja, ZDA, ni ratificirala omenjenega protokola. Prav tako se postavlja tudi vprašanje polarizacije, predvsem v smislu revnih držav na eni strani ter bogatih na drugi. Kako dejansko vpliva nek mednarodno zavezujoč dokument, kateri predpostavlja zmanjšanje emisij nastalih zaradi industrije, kar posledično prinese znižanje BDP, na neko revno državo? Potem je tu še Kitajska, država z ogromnim odstotkom industrijskih obratov, ki je podpisnica protokola, a je hkrati oproščena zmanjševanja emisij. Zanimivo pri tem je dejstvo, da je v času olimpijskih iger omejila mestni promet in zaprla nekatere mestne tovarne za nekaj dni. Torej teoretično zmanjšanje emisij tudi za Kitajsko ni nemogoče?

Bistvo moje diplomske naloge je ugotoviti, ali je Kjotski protokol res neka optimalna in racionalna rešitev k reševanju problema onesnaževanja okolja. (Ne)učinkovitost bom raziskovala predvsem z vidika uresničevanja ciljev omenjenega dokumenta, torej, ali se emisije toplogrednih plinov dejansko zmanjšujejo oz. ali cilji zapisani v protokolu dosegajo svoj namen. Interpretirala bom statistične podatke, ki kažejo odstotke emisij toplogrednih plinov v ozračju v različnih obdobjih s tistimi, ki si bili predvideni za določeno obdobje. To bo moj največji kazalec učinkovitost Kjotskega protokola.

Ker je bila v letu 2009 (in se nadaljuje še danes) v ospredju gospodarska kriza, me zanima tudi vpliv le-te na okolje. Prav recesija je tista, ki je povzročila upad toplogrednih plinov, ki jih povzroča težka industrija. Po nekaterih podatkih se je ta upad v EU leta 2009, v primerjavi z letom 2008, znižal za kar 11 odstotkov (Slovenija: Doma v Evropi). Na drugi strani pa je ravno kriza tista, ki je upočasnila prehod na okolju prijaznejše in seveda tudi dražje tehnologije. Ena večjih zavarovalnic Munich Re je svetovno škodo, ki je nastala zaradi spreminjanja podnebja, že dobrih pet let nazaj ocenila na 300 bilijonov evrov do leta 2050 (Shelley 2005, 159). Ravno zaradi omenjenih dejstev in vedno večje aktualnosti same teme, sem se odločila, da v nadaljevanju del diplomske naloge posvetim tudi povezavi med gospodarsko krizo in okoljsko politiko.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 *Oprelitev problema in cilj analize*

Cilj diplomske naloge je raziskati učinkovitost reševanja podnebnih sprememb in onesnaževanja okolja s sporazumi, kakršen je tudi *Kjotski protokol*, ki je bil dodan *Konvenciji za preprečevanje podnebnih sprememb*. Glavni cilj omenjenega protokola je znižanje emisij TPG plinov v ozračju za 5,2 odstotka med leti 2008 in 2012. Zanima me ali je to v praksi sploh izvedljivo, glede na dejstvo, da država z največjo razsežnostjo industrije in z največjimi izpusti TPG plinov, dejansko ni ratificirala protokola. Pojavlja se tudi problem visokih stroškov, s katerimi se bodo morale države pri izpolnjevanju Kjotskega protokola soočiti, predvsem v smislu izgube BDP-ja. Tu predstavljata problem predvsem Kitajska in Indija, ki sta oproščeni zmanjševanja emisij, da le-te ne bi onemogočile njihove gospodarske rasti. Velja pa omeniti, da je Kitajska pred podnebno konferenco v Kopenhavnu, decembra lani, predpostavila, da je njen cilj do leta 2020, za 40-45 odstotkov zmanjšati intenziteto izpustov ogljikovega dioksida (v nadaljevanju CO₂) v primerjavi z letom 2005. Namen moje diplomske naloge je ugotoviti ali je ta protokol sploh smiseln oz. ali je potrebno iskati rešitev v drugačnih smereh.

Na drugi strani pa stojita dve izjemi, ki jih velja izpostaviti – Islandija in Danska. Namen prve je popolnoma zamenjati fosilna goriva s tehnologijo pridobivanja energije na osnovi vodika do leta 2030. Cilj Danske pa je, da do omenjenega leta polovico električne energije proizvede s pomočjo vetra. Ti dve državi zagotovo potrjujeta hipotezo, da je rešitev za konstruktivno reševanje podnebnih sprememb mogoča. Menim, da bi se po skandinavskih državah morali zgledovati v več primerih. S tem ciljam predvsem na njihovo politiko, ki učinkovito združuje družbeni in socialni standard, na neki družbeno sprejemljivi ter tolerantni ravni. Politični sistem preprosto funkcionira, kot tudi boj proti podnebnim spremembam. Seveda pa kljub vsemu ne gre zanemariti dejstva, da sta to dve specifični državi, ki imata naravne danosti. In ravno zaradi tega si dejansko lahko privoščita tako napreden in hiter boj proti podnebnim spremembam, kar pa ne pomeni, da jima ostale države ne bi mogle v nekoliko manjši meri in mogoče celo s kakšnega drugega, inovativnega vidika slediti.

2.2 Hipoteza

H₁: *Dualizem v izvajanju Kjotskega protokola in neenotnost med državami onemogočata uresničevanje njegovih primarnih ciljev.*

Dualizem se kaže v tem, da sta Kitajska (prav tako Indija) podpisnici protokola, vendar sta zaradi vpliva na gospodarsko rast, oproščeni do zmanjševanja emisij. Neenotnost pa izpostavljam kot dejstvo, da ZDA kot ena izmed največjih onesnaževalk okolja, ni ratificirala KP.

H₂: *Kjotski protokol ni najbolj optimalen sporazum za reševanje globalne okoljske politike.*

Kritika slednjega je ta, da KP predstavlja za države podpisnice visoke stroške, ter hkrati zmanjšuje njihov BDP. Za bogate države to ni ovira, medtem ko za revne države to lahko predstavlja velik problem. Torej na eni strani KP omogoča stagnacijo podnebnih sprememb, na drugi strani pa lahko vodi, po najbolj črnem scenariju, v še večjo gospodarsko krizo.

2.3 Raziskovalne metode in tehnike

Raziskovalne metode so relativno splošne procedure za proizvodnjo in transformiranje policy relevantnih informacij. Majchrzakova izpostavlja predvsem naslednje metode: usmerjena sinteza, sekundarna analiza, naravni eksperiment, kvalitativne metode, pregledi, študije primera, cost-benefit in cost-efficiency analiza (Majchrzak 1984, 59-66). Dunn pa jih razvršča v tri glavne skupine: cost-benefit analiza, časovno-serijske analize in meta-analiza (Dunn 2008, 9).

V diplomski nalogi bom uporabila naslednje:

- **Metoda sekundarne analize**

Slednja se osredotoča predvsem na analizo in ponovno analizo že obstoječe podatkovne baze in lahko vključuje mnogo statističnih procedur (Majchrzak 1984, 60). Moj fokus bo medijsko poročanje in strokovni članki, v veliki meri tudi internet ter monografske publikacije.

- **Deskriptivna metoda**

Le-ta mi bo služila predvsem pri pojasnjevanju osnovnih teoretičnih izhodišč oz. temeljnih pojmov, ki jih je potrebno pojasniti za nadaljnje razumevanje obravnavane teme.

- **Analiza formalnih oz. pravnih virov**

Sem spada analiza dostopnih dokumentov in besedil kot sta *Konvencija za preprečevanje podnebnih sprememb* ter *Kjotski protokol*, ki je bil omenjeni konvenciji dodan.

- **Družboslovni intervju**

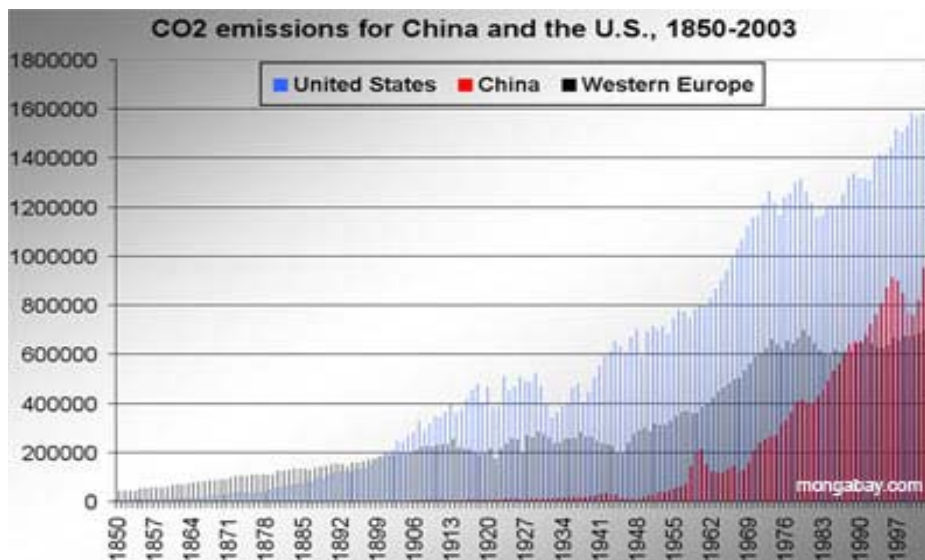
Intervju bo primarno predstavljal dodatek k diplomskemu delu, saj temelji predvsem na pridobivanju sekundarnega mnenja. Relevantna dejstva pa bodo ustrezno citirana v samem diplomskem delu.

2.4 Struktura analize

Diplomska naloga je sestavljena iz štirih delov. V prvem delu sem oblikovala na relevantni literaturi utemeljeno raziskovalno vprašanje, ki mi je služilo kot izhodišče pri pisanju. Opredelila in razložila sem osnovne pojme, ki so bistvenega pomena za nadaljnje razumevanje problematike. To pomeni predvsem obrazložitev, kaj je povzročilo podnebne spremembe, ter v kateri kontekst lahko umestimo problematiko izpustov emisij TPG plinov. Sledi okvirni povzetek Konvencije za preprečevanje podnebnih sprememb ter predstavitev in analiza KP.

V drugem delu sem se osredotočila na kontradiktornost stališča ZDA in Kitajske na eni, ter stališča EU do KP in do reševanja okoljske politike na drugi strani. ZDA kot najbogatejša država in največja onesnaževalka okolja, ter hkrati nepodpisnica samega protokola in Kitajska kot zagovornica KP, a hkrati oproščena zmanjševanja emisij TPG plinov (gl. Graf 2.1).

Graf 2.1: Emisije CO₂ za Kitajsko in ZDA, 1850-2003

Vir: Mongabay (2005).

Tretji del je, v povezavi z drugim delom, namenjen predvsem vprašanju dejanske učinkovitosti KP. Je sploh mogoče s tovrstno politiko omiliti podnebne spremembe glede na to, da se globalno gledano soočajo in odločajo vlade z različnimi mnenji in interesi? Moje mnenje je, da je v praksi skoraj nemogoče sprejeti sporazum, ki bi bil za vse vpletene strani optimalen. V tem delu sem tudi analizirala povezavo med gospodarsko krizo in onesnaževanjem okolja ter hkrati tudi izpostavila, kako le-ta vpliva na izvajanje KP.

V četrtem delu sem poskušala skozi dejstva podati analizo napisanega ter izpostaviti predloge za učinkovito reševanje podnebnih sprememb. Vsi štirje deli diplomske naloge so med seboj prepleteni, tako da je to dejansko neka groba oz. okvirna porazdelitev.

Cilj diplomske naloge je torej raziskati in hkrati poiskati optimalno rešitev za nastalo situacijo, ki bo funkcionirala globalno.

3 GLOBALNO REŠEVANJE PODNEBNIH SPREMEMB

3.1 Podnebne spremembe skozi zgodovino

Problemi povezani z okoljem in njihovo reševanje iz predvsem političnega vidika, segajo daleč v zgodovino. Razlika v primerjavi z dojetjem vsega danes je le v tem, da je bil včasih problem lokalnega pomena, danes pa je predvsem zaradi globalizacije in razvoja medijske sfere, le-ta postal svetoven. Zanimiv, omembe vreden, je primer pogleda na reševanje globalne okoljske politike z vidika konfliktnih pogledov ljudi na tako enostavno zadevo, kot je gozd. Nekateri vidijo v gozdu pomemben vir mednarodne ekonomske moči, ki daje moč in vpliv tistim, ki ga imajo v lasti in jim hkrati omogoča zanesljiv vir mednarodne izmenjave. Drugi ga vidijo kot močan simbol globalne soodvisnosti. Gozd v tem primeru odraža globalne posledice dejanj povzročenih na lokalni ravni, kar posledično pomeni, da bi njegovo uničenje spremenilo podnebje po svetu ali pa zmanjšalo biološko raznolikost. Spet drugi vidijo gozd kot nekaj, kar predstavlja nacionalno suverenost, ki se potrjuje v pravici naroda, da počne znotraj svojega teritorija, kar njim najbolj ustreza. Velikokrat ta nasprotujoča si videnja tako banalne stvari, kot je gozd, odražajo različne individualne ter skupinske interese ali celo interese celotnega naroda. Vse to lahko pogosto vodi do konfliktnih situacij. Politični akterji se pogosto ne strinjajo o sami naravi problema, o učinkovitosti in pravičnosti predlaganih rešitev in o razdeljevanju odgovornosti. Torej, raziskovanje globalne politike okolja pomeni razumevanje konfliktnosti interesov, ki obkrožajo podnebne probleme. Prav tako pa se je potrebno vprašati, kako so oblikovani interesi, vrednote in videnja povezana z okoljem. Svetovni okoljski problem torej zahteva mednarodno kooperacijo.¹ Povsem jasno je, da brez sodelovanja in vpletenosti vseh odgovornih, v mojem primeru celotne svetovne populacije, ne bomo nikoli učinkoviti pri reševanju okoljske problematike.

---

¹ Primer je povzet po knjigi *Green planet blues*, ki sta jo napisala Ken Conca in Geoffrey D. Dabelko. Omenila sem ga zato, ker se mi zdi, da nazorno prikaže dejstvo, da smo ljudje bitja z različnimi interesi in različnimi pogledi na svet, kar posledično pomeni, da je težko najti eno racionalno rešitev za, v mojem primeru, reševanju globalne politike okolja, ki bi ustrezala vsem.

Vsak posameznik naj torej odgovarja za svoja dejanja. Vemo pa, da potrebujemo nekoga oz. nekaj, da nam določa smernice ravnanja in sankcije, ki sledijo v primeru neupoštevanja le-teh.

Po mnenju znanstvenikov naj bi bile posledice globalnega segrevanja naslednje (Žekar 2005, 10-11):

- a) povišanje svetovnih temperatur za 1,4 do 5,8 °C do leta 2100. Zaradi neenakomernega segrevanja bodo največje segrevanje doživeli v polarnih območjih ter najmanjše ob ekvatorju.
- b) količina padavin se bo na svetovni ravni zaradi spremenjenih temperatur povečala,
- c) zaradi segrevanja ozračja se bodo topili ledeniki, kar posledično pomeni povečanje prostornine oceanov. Do leta 2100 naj bi se morska gladina dvignila za 9 – 88 cm, kar pomeni, da veliko otokov in obalnih ravnin ne bo več in s tem kar 50 odstotkov svetovnega prebivalstva.
- d) povečal naj bi se pojav ekstremnih ujm, kot so orkani, tornadi in neurja. Pogostejše naj bi bile na eni strani suše, na drugi poplave.

Velika večina teh predvidevanj se že uresničuje. Menim, da to ni problem samo današnjega časa. Spadam v tisto skupino ljudi, ki menijo, da so se podnebne spremembe dogajale že v daljni preteklosti, mogoče le malo manj intenzivno. Danes pa je zaradi pojava medijev ta problematika tako močno v ospredju. Včasih o tem niso poročali, sploh pa ne tako dramatično in skrb vzbujajoče, kot je to prikazano danes.

3.2 Prvi poskusi reševanja okoljske problematike

EU je članica več kot štiridesetih multilateralnih mednarodnih sporazumov in uporablja tako bilateralne odnose kot tudi sosedsko politiko za krepitev okoljskih standardov na mednarodnih, regionalnih ter nacionalnih ravneh (Wallace 2010, 326).

Prva svetovna podnebna konferenca je potekala v Ženevi leta 1979. Na tej konferenci so se sestali vodilni klimatologi oz. strokovnjaki iz držav po celem svetu. Glavni pokrovitelji konference so bili WTO, UNEP ter ICSU. Na tej konferenci so akterji prvič izpostavili, kako velik vpliv imajo podnebne spremembe na človeštvo in kako pomemben je resen ter temeljit pristop k samemu reševanju okoljske problematike. Na tem mestu, leta 1988, je bil ustanovljen IPCC s strani WMO in UNEP-a. Namen ustanovitve je bilo pridobivanje informacij o magnitudi in času pojavov podnebnih sprememb, ocenjevanje vpliva in sprememb in oblikovanje strategij, s katerimi bi se na te spremembe odzivali (UNFCCC). IPCC je vodila mednarodna organizacija na področju ocenjevanja podnebnih sprememb. Preverja in ocenjuje najnovejše znanstvene, tehnične in socialno-ekonomske podatke, ki so pomembni za razumevanje podnebnih sprememb. Delo organizacije je politično relevantno in hkrati politično nevtrarno (IPCC). Poleg ustanovitve IPCC je bila na tej konferenci tudi izdana deklaracija, ki je vlade pozivala naj usmerijo svojo pozornost na dejstvo, da se je potrebno zaščititi pred klimatskimi spremembami.

Druga svetovna podnebna konferenca je potekala prav tako v Ženevi in sicer leta 1990. Na tej konferenci niso sodelovali samo strokovnjaki na področju klimatologije, vendar tudi ministri posameznih držav. Pogajanja na tej konferenci so potekala na visoki ravni med 150 državami. Končni produkt je bilo sprejetje nekaterih bistvenih načel, ki so bila udejanjena kasneje, leta 1992 z UNFCCC. Ta konferenca je bila usmerjena še bolj politično od prve. Šlo je dejansko za nekakšen pregled tega, kaj je zares bilo storjeno od prve konference dalje.

Nato so se junija leta 1992 predstavniki 178 narodov zbrali v Riu de Janeiru v Braziliji na **Konferenci Združenih narodov o okolju in razvoju**, kjer so se pogovarjali predvsem o problemih povezanih z okoljem in kako bi bilo to moč učinkovito rešiti. Ta konferenca je pritegnila mnogo več pozornosti, kot tista, ki je bila dvajset let poprej v Stockholmu – *Konferenca Združenih narodov o človekovem okolju* in predstavlja prvo resno kooperacijo na mednarodni ravni na temo okolja. Kljub temu je bilo vprašanje na obeh konferencah enako: kako se čim hitreje odzvati na probleme povezane z okoljem v politično, ekonomsko in kulturno razdeljenem svetu (Conca in D. Dabelko 1998, 6)? Na Konferenci ZN o okolju in razvoju je bil sprejet obširen dokument *Agenda 21*, ki definira bistvene probleme povezane z

okoljem in ukrepe, ki bi omogočili reševanje trajnostnega razvoja v 21. stoletju. Prav tako je bila na tej konferenci sprejeta *Deklaracija iz Ria o okolju in razvoju*, ki uvaja 27 temeljnih načel, ki opredeljujejo pravice in obveznosti držav podpisnic ter mednarodne skupnosti do okolja. Poudarja suvereno pravico držav do izkoriščanja svojih naravnih bogastev, če s tem ne povzročajo škode drugim in pomembnost mednarodnega sodelovanja v boju proti revščini ter uporabo gospodarskih instrumentov pri doseganju ciljev politike trajnostnega razvoja (Cerar in drugi 2009, 17). Več kot 180 držav je podpisalo UNFCCC. V slednji je bilo zapisano, da je potrebno zmanjšati emisije TPG plinov. Ta konvencija je prišla v veljavo marca leta 1994, a je bilo kljub temu, gledano globalno, zelo malo narejenega. Vendar pa je sprejetje omenjene konvencije povzročilo porast mednarodnih okoljskih sporazumov, dogovorov in soglasij med državami.

Od 29. septembra do 3. oktobra 2003 se je v Moskvi odvijala **tretja svetovna konferenca o podnebnih spremembah**, katere cilj je bil predstaviti mnenja strokovnjakov (Novak 2004, 30):

- o naravnih in antropogenih faktorjih², ki vplivajo na podnebje ter ukrepih za zniževanje emisij;
- ukrepih za prilagajanje na škodljive vplive spreminjanja podnebja.

Kot zadnji, najnovejši poskus reševanja podnebnih sprememb, pa izpostavljam lanskoletno **15. podnebno konferenco ZN**, ki je potekala med 7. in 18. decembrom. Na tej konferenci je sodelovalo 192 držav, pogodbenic UNFCCC. Po dolgotrajnem pogajanju je bil med državami dosežen dogovor, ki pa ni pravno zavezujoč. Dogovorili so se o denarnih sredstvih, ki jih bodo nudili tistim državam v razvoju, ki niso zmožne dosežati ciljev KP. Za dejansko zmanjšanje emisij TPG plinov pa je bilo storjeno le malo oz. nič. Razvite države se zavezujejo, da bodo prispevale 10 milijard dolarjev v obdobju od 2010 do 2012 in naznanjajo cilj, da bodo zbrale 100 milijard dolarjev letno do leta 2020 iz različnih virov – tako javnih kot zasebnih, dvostranskih in večstranskih, vključno z alternativnimi viri financiranja (Novodanes 2009). Države v razvoju, kot so Kitajska, Indija in Brazilija so vztrajale pri tem,

---

² Faktorji, ki so nastali pod človeškim vplivom.

da so zgodovinsko gledano razvite države tiste, ki so odgovorne za večino podnebnih sprememb in zato naj le-te igrajo glavno vlogo pri podnebnih spremembah. V končni fazi na tej konferenci ni bil dosežen noben optimalno – konstruktivni dogovor na temo globalnih podnebnih sprememb. Kljub temu pa omenjena konferenca lahko predstavlja pomemben korak naprej, v boljšo prihodnost.

Kot sem že omenila podnebne spremembe niso problem današnjega časa, čeprav se mogoče včasih zdi tako. Zaradi hitrega razvoja tehnologije in medijev, postaja to problem svetovnih razsežnosti in si je skozi leta prislužil veliko mero pozornosti. Če želimo, da zemlja ostane Zemlja, smo edino ljudje tisti, ki lahko kaj naredimo za to.

4 KONVENCIJA ZA PREPREČEVANJE PODNEBNIH SPREMEMB

Leta 1995 je IPCC dosegel dogovor zgodovinskega pomena o tem, da se podnebje zares spreminja in je temu potrebno posvetiti določeno pozornost. Potrdili so, da so emisije CO₂ povezane s spremembami, ki imajo in bodo v prihodnosti imele uničujoče posledice na okolje (Shelley 2005, 156). Akademiki, politični odločevalci in lobistične skupine so bili enotnega mnenja vsaj pri tem, da spreminjanje podnebja predstavlja zelo specifičen in zapleten problem za svetovno okoljsko diplomacijo (Okereke 2008, 100).

Zato je več kot deset let nazaj večina držav svetovnega formata podpisala že omenjeni mednarodni sporazum, imenovan *Konvencija za preprečevanje podnebnih sprememb (UNFCCC)*. Konvencija predstavlja okvir za učinkovito sodelovanje med vladami in posledično soočanje z izzivi, ki jih podnebne spremembe prinašajo. Konvencija je bila sprejeta 9. maja 1992 v New Yorku. Do 19. Junija, leto pozneje, je le-to podpisalo kar 166 držav. Konvencija je začela veljati šele 21. marca 1994. Države podpisnice so v okviru te konvencije dolžne poročati o vseh dejanjih ter ukrepih, storjenih v smislu zmanjševanja negativnih vplivov, ki povzročajo podnebne spremembe na globalni ravni.

Konvencija temelji na štirih načelih (Focus – društvo za sonaraven razvoj):

- I. Enakost** - pošteno razdeljevanje obveznosti, sankcij, itd. med državami glede na dejstvo, da največ emisij TPG proizvedejo razvite države.
- II. Previdnost** – predpostavlja trditev, da je potrebno pri reševanju globalne okoljske politike ukrepati že sedaj, kljub temu, da dejansko nimamo nekih zagotovljenih znanstvenih dokazov o posledicah, ki jih podnebne spremembe lahko povzročijo.
- III. Učinkovitost** – kako z najnižjimi možnimi stroški proizvesti čim več učinkovitosti in koristi na globalni ravni.
- IV. Trajnostni razvoj** – pomeni *razvoj, ki zadovoljuje potrebe sedanjih generacij, brez zmanjševanja zmožnosti prihodnjih generacij za zagotavljanje njihovih potreb*³.

V okviru konvencije vlade (Kajfež Bogataj b.l.):

- zbirajo in delijo informacije o TPG plinih⁴, nacionalnih politikah in načinih, kako slednje udejanjiti v praksi,
- izdelujejo nacionalne strategije za učinkovito obravnavanje problematike emisij toplogrednih plinov in se prilagajajo na pričakovane učinke, vključno z zagotavljanjem finančne in tehnološke podpore državam v razvoju,
- sodelujejo pri pripravah za prilagajanje vplivom podnebnih sprememb.

COP⁵ je glavni akter, ki je dejansko odgovoren za vodenje boja proti podnebnim spremembam na mednarodni ravni. Zadolžen je za to, da preverja, če se konvencija izvaja v skladu s pravili ter cilji. Ključna naloga, ki jo opravlja je, da pregleduje, kako potekajo komunikacije na nacionalni ravni ter popisuje količino oz. procent emisij TPG plinov, ki jih države podpisnice spuščajo v zrak. COP posledično tudi oceni, kako učinkoviti so ukrepi, ki so bili predpisani

---

³ Definicija Svetovne Komisije za Okolje in Razvoj.

⁴ Najpomembnejša sestavina TPG plinov je zagotovo ogljikov dioksid (CO₂), kljub temu pa ni ta edina. TPG plini imajo ugoden učinek na podnebje le, če je njihova količina zmerna. Brez njih bi bila temperatura na površini planeta okoli 18°C, zahvaljujoč TPG plinom pa slednja doseže skoraj 15°C, torej neko optimalno temperaturo za ugodno bivanje na Zemlji. Ker se količina CO₂ v ozračju stalno zvišuje, nastane problem. Ljudje z izgorevanjem fosilnih goriv (nafta, naravni plin, premog) v avtomobilih, domovih, tovarnah, elektrarnah, pri požigu gozdov, pri proizvodnji cimenta, itd. sproščamo enormne količine tega plina v ozračje. Poleg CO₂ pa tudi prevelika vsebnost metana in didušikovega oksida ogrožata obstoj na Zemlji. Naravni TPG plin predstavlja tudi vodna para. Njena koncentracija z višanjem temperature okolja narašča (gl. Gore 2007, 28)

⁵ COP predstavlja združenje držav, ki so pogodbenice že omenjene konvencije.

oz., če se cilji izpolnjujejo v skladu z zahtevami. COP ima zasedanja vsako leto v Bonnu, kjer je sedež sekretariata, razen v primeru, če se države pogodbenice dogovorijo drugače.

V okviru konvencije delujejo tudi pomožni organi in sicer:

- *Pomožna telesa za znanstveno in tehnološko svetovanje*
- *Pomožni organ za izvajanje*

Ta dva organa imata vsak svoje naloge, glavna pa je predvsem svetovanje COP. Ključno delo prvega je spodbujanje razvoja in prenosa okolju prijaznih tehnologij ter izvajanje tehničnega dela za izboljšanje smernic. Hkrati predstavlja tudi vez med znanstvenimi podatki, ki jih nudijo strokovni viri na eni in politično usmerjenih potreb COP na drugi strani (UNFCCC).

Glavna vloga SBI pa je predvsem svetovanje o zadevah, ki se tičejo samega izvajanja konvencije. Veliko vlogo ima tudi iz proračunskega in upravnega vidika, saj pregleduje količino finančne pomoči, ki je na voljo ter daje COP navodila o finančnem mehanizmu konvencije.

4.1 Kjotski protokol

KP je mednarodni sporazum, ki je nastal v okviru UNFCCC. Glavna značilnost tega protokola je, da dejansko določa cilje za države podpisnice, ki jih je potrebno doseči, da se bodo emisije TPG plinov tudi v praksi zmanjšale. Glavna razlika med konvencijo in protokolom je ravno v tem, da konvencija samo poziva države k zmanjšanju emisij in jim daje določene smernice, medtem ko jih protokol dejansko k temu zavezuje. Po KP je bilo predvideno zmanjšanje emisij za 7 odstotkov v ZDA, 6 odstotkov na Japonskem, za EU 8 odstotkov, za Rusijo in Ukrajino pa naj bi bila zaradi slabe ekonomske aktivnosti dovolj že stabilizacija emisij TPG plinov. Medtem ko za razviti državi z nizko porabo energije, Avstralijo in Norveško, ni bilo predvidenih posebnih omejevanj (Shelley 2005, 159-160).

Sprejet je bil v Kjotu na Japonskem, 11. decembra leta 1997. Veljati pa je začel 16. februarja leta 2005.

Kjotski sporazum države deli v tri skupine (Kvarkadabra: časopis za tolmačenje znanosti):

- 1.) **ANEKS I.:** 40 držav, ki so zavezane zmanjšati izpuste za 5,2 odstotka. Vse te države so sporazum tudi ratificirale, z izjemo ZDA.
- 2.) **ANEKS II.:** Najbolj razvite države, ki imajo poleg zmanjšanja izpustov TPG plinov še dodatne obveznosti.
- 3.) **RAZVIJAJOČE DRŽAVE:** Tem državam izpustov ni potrebno zmanjšati. Sem spadata že omenjeni Kitajska in Indija.

Tabela 4.1: Države, ki so vključene v Aneks I in Aneks II h *Konvenciji za preprečevanje podnebnih sprememb*

<i>Avstralija</i>	<i>Avstrija</i>	Belorusija
<i>Belgija</i>	Bolgarija	<i>Kanada</i>
Hrvaška	Češka	<i>Danska</i>
Estonija	<i>Evropska skupnost</i>	<i>Finska</i>
<i>Francija</i>	<i>Nemčija</i>	<i>Grčija</i>
Madžarska	<i>Islandija</i>	<i>Irska</i>
<i>Italija</i>	<i>Japonska</i>	Latvija
Lihtenštajn	Litva	<i>Luksemburg</i>
Monako	<i>Nizozemska</i>	<i>Nova Zelandija</i>
<i>Norveška</i>	Poljska	<i>Portugalska</i>
Romunija	Ruska federacija	Slovaška
Slovenija	<i>Španija</i>	<i>Švedska</i>
<i>Švica</i>	Turčija	Ukrajina
<i>Velika Britanija</i>	<i>ZDA</i>	

Poševen tisk: Pomeni države, ki so hkrati vključene tudi v Aneks II.

Vir: UNFCCC (2002, 8).

4.1.1 Mehanizmi Kjotskega protokola

Kjotski protokol omogoča državam doseganje ciljev v obliki treh tržnih mehanizmov:

1. Trgovanje z emisijami

Cilj trgovanja z emisijami je pomagati državam članicam EU, da izpolnijo svoje obveznosti v okviru KP. Trgovanje z emisijami ne prinaša novih okoljskih ciljev, ampak omogoča cenejše uresničevanje obstoječih ciljev iz KP. Možnost, dana udeleženim podjetjem, da kupujejo ali prodajajo emisijske kupone, pomeni, da lahko ta podjetja dosežejo cilje z najmanjšimi stroški. Če ne bi bil sprejet sistem trgovanja z emisijami, bi bilo treba sprejeti druge, dražje ukrepe (Europa 2005). Gre predvsem za trgovanje med državami podpisnicami. Če je npr. ena izmed držav porabila več CO₂, druga pa manj, lahko razliko zamenjata. Namen je, da je varčevanje CO₂ ekonomsko nagrajeno, presežek le-tega pa ekonomsko kaznovan (Kvarkadabra: časopis za tolmačenje znanosti). Ta sistem je bil vzpostavljen z namenom, da državam podpisnicam pomaga izpolnjevati njihove obveznosti, katerim so zavezane v sklopu KP. Omenjeni sistem funkcionira že v več kot 30 državah in vključuje več kot 10 000 obratov v energetskih in industrijskih panogah. Ti so skupaj odgovorni za skoraj polovico emisij CO₂ in kar 40 odstotkov skupnih emisij TPG plinov v EU (Podnebni sveženj 2020: Sistem trgovanja z emisijami 2008).

Sistem trgovanja z emisijami določa zgornjo mejo emisij, ki so dovoljene, da lahko države sploh trgujejo s t.i. emisijskimi kuponi. En emisijski kupon omogoča državi podpisnici dokup ene tone emisij CO₂. Države morajo pripraviti natančen načrt, koliko emisijskih kuponov potrebujejo ter, kako bodo le-ti med podjetji razdeljeni. Če podjetje ne dosega emisij, ki jih določajo dodeljeni emisijski kuponi, potem lahko te kupone tudi prodajo. V primeru, da podjetje ni zmožno omejiti svojih emisij na predpisano vrednost, lahko emisijske kupone dokupijo ali pa svoja sredstva namenijo vlaganju v bolj zeleno tehnologijo, kar se bo na dolgi rok zagotovo obrestovalo.

Evropska komisija je za drugo ciljno obdobje KP predložila malce drugače sistem trgovanja z emisijami, kot bo veljal do leta 2012. Predlagala je, da bi bila količina emisijskih kuponov na ravni EU skupna za vsako leto v obdobju od 2013-2020. Skupna količina dovolilnic bo tako leta 2013 znašala 1,97 milijona ton CO₂, nato pa se bo linearno zniževala in bo leta 2020 znašala 1,72 milijona ton CO₂. Distribucija državam bo temeljila na njihovih izpustih v

preteklem obdobju s tem, da bo del prenesen od bogatejših v revnejše članice (Slovenija: Doma v Evropi).

2. *Mehanizem čistega razvoja*

Ta mehanizem omogoča, da se razvite države in tiste v razvoju čimbolj približajo enakosti v smislu odpravljanja razlik. Namen tega mehanizma je pomagati državam v razvoju pri doseganju trajnostnega razvoja in prispevanju h končnemu cilju konvencije ter pomagati razvitim državam pri doseganju skladnosti z njihovimi obveznostmi količinskega omejevanja in zmanjševanja emisij (UNFCCC 1998)

V okviru mehanizma čistega razvoja (UNFCCC 1998):

- a) imajo države v razvoju ugodnosti iz projektnih dejavnosti, katerih rezultat je potrjeno zmanjšanje emisij;
- b) lahko razvite države uporabljajo potrjeno zmanjšanje emisij iz takih projektnih dejavnosti kot del izpolnitve obveznosti za količinsko omejevanje in zmanjševanje emisij.

Se pa tudi pojavljajo številni kritiki, ki trdijo, da mehanizem za alokacijo emisijskih kvot izgleda prej nagrada kot pa kazen za težke industrije, ki najbolj onesnažujejo okolje (Okereke 2008, 119). S tem se strinjam, saj to daje neke vrste potuho državam z velikim številom takšnih industrijskih obratov. Prav tako pa se s tem izognejo takšnim in drugačnim sankcijam, ki bi drugače sledile. Mogoče na ta način tudi ne jemljejo dovolj resno samih obvez KP.

3. *Skupno izvajanje*

Razvite države lahko prenesejo ali pridobijo od katerekoli druge razvite države enote zmanjšanja emisij, ki izhajajo iz projektnih aktivnosti, katere zmanjšujejo emisije TPG ali izboljšujejo odstranjevanje le-teh s ponori v času prvega ciljnega obdobja, torej od leta 2008 do 2012 (Focus – društvo za sonaraven razvoj). Glavni načeli, ki opredeljujeta ta mehanizem, sta dodana vrednost ter izhodiščno stanje. Prva pomeni, da mora priti do nekih sprememb v času izvajanja projekta. Če želimo ugotoviti, v kolikšni meri je projekt znižal emisije TPG, pa je potrebno določiti izhodiščno stanje.

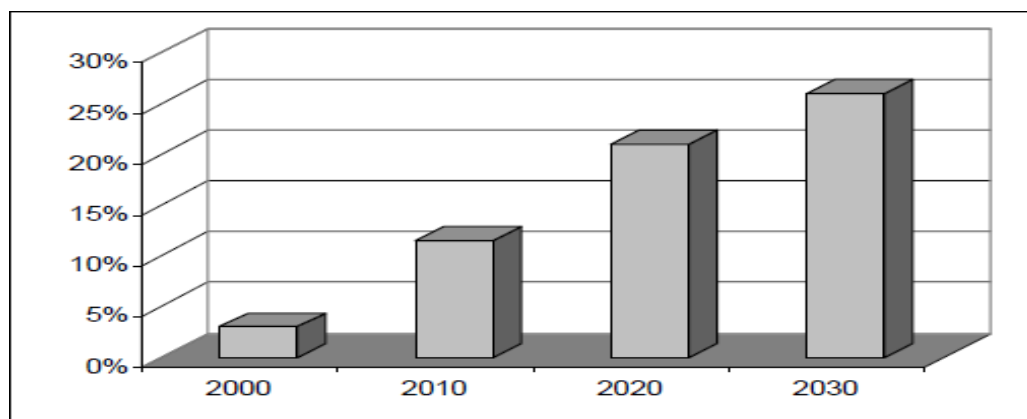
Druga dva mehanizma, torej mehanizem čistega razvoja ter skupno izvajanje, sta namenjena predvsem investiranju razvitih držav v države, ki so na drugi strani manj razvite in niso same zmožne v tolikšni meri uresničevati ciljev KP. Ta dva mehanizma zmanjšata izpust CO₂ indirektno in sicer z nekakšno "trajnostno" investicijo (Kvarkadabra: časopis za tolmačenje znanosti). Države podpisnice morajo redno, letno, predložiti nacionalna poročila s popisi emisij. Sistem je narejen tako, da so pogodbenice dolžne izpolnjevati svoje obveznosti. Hkrati pa jim je omogočena pomoč, če zaradi kakršnihkoli razlogov le-teh niso zmožne uresničevati v dovolj veliki meri.

V končni fazi pa Kjotski sporazum držav ni enakovreden za vse države. Samo določene države so dejansko pravno zavezane zmanjšati izpuste toplogrednih plinov za 5,2 odstotka do leta 2012. V realnosti je ta odstotek neka skupna vsota, drugače pa je za vsako državo le-ta drugačen. Ker veljavnost Kjotskega sporazuma traja le do leta 2012, se je pojavila potreba po t.i. Kjotu II oz. Koebenhavnu. Tu so potekala pogajanja predvsem na temo skupne vizije, kako dejansko zmanjšati in se prilagajati na podnebne spremembe, ki se dogajajo vse prej kot postopoma. Prav tako je bilo potrebno začrtati nek finančni okvir in se hkrati osredotočiti predvsem na razvoj zelenih tehnologij. Naslednika KP po letu 2012 na konferenci v Koebenhavnu niso uspeli najti. Problem se je pojavil predvsem v različnih interesih držav ter pomanjkanju politične volje. Ni jim uspelo skleniti svetovnega podnebnega dogovora, ker se je zapletlo pri vprašanju finančne pomoči namenjene prilagajanju in blaženju podnebnih sprememb v državah v razvoju (Mazi 2010).

Danska danes npr. pridobiva 20 odstotkov elektrike z vetrom in načrtuje, da je bo v prihodnosti pridobivala 50 odstotkov. Okoli 60 milijonov Evropejcev gospodinjsko elektriko dobiva iz vetrnih elektrarn. Konec leta 2007 je približno 40 milijonov Kitajcev toplo vodo v domovih začelo pridobivati iz sončnih zbiralnikov na strehah. Na Islandiji skoraj 90 odstotkov stanovanjskih hiš ogrevajo z geotermalno energijo (Brown 2009, 33).

Podatki, ki jih podaja Mednarodna agencija za energijo nam pokažejo, da naj bi šle emisije TPG plinov do leta 2030 samo še navzgor. To je vsekakor neizpodbitno dejstvo.

Graf 4.1: Naraščanje količine emisij CO₂ v EU v obdobju 2000–2030 glede na izhodiščno napoved (razlika v odstotkih glede na leto 1999)

Vir: Thorning (2005, 1).

Ravno iz teh razlogov je nujno, da se množično začnemo usmerjati v bolj okolju prijazen način življenja in delovanja. Dejstvo pa je, da bo do takrat preteklo še kar nekaj časa.

5 RAZVOJ OKOLJSKE POLITIKE NA RAVNI EU

EU je unikaten, svojstven ter zapleten sistem z mnogimi specifikami, kot so (Wallace 2010):

- a) edinstvena razdelitev zakonodajnih in izvršnih funkcij nadnacionalnih institucij – funkcije se prepletajo med institucijami in niso strogo ločene.
- b) odsotnost parlamenta kot osrednje politične institucije.
- c) problem demokratičnega deficita.

Njena posebnost se kaže predvsem v dveh elementih in sicer v medvladnem odločanju (t.i. intergovernmentalizem) ter v nadnacionalnem odločanju (t.i. supranacionalizem). Njen

institucionalni okvir sestavlja več različnih organov, med katerimi so za odločanje na področju okoljskih politik ključni predvsem EK, EP, Svet ministrov, ES ter interesne skupine (Wallace 2010, 310). EK mora pri opravljanju svojih nalog delovati v splošnem interesu skupnosti. Ima zakonodajno iniciativo, veliko najbolj kompleksnih projektov evropskega povezovanja izvira iz njene pobude, izdaja različne pravne akte, ima izvršne funkcije, itd.. Dejansko je EK nekakšno središče EU. Pomemben je tudi EP, ki ima tri bistvene funkcije in sicer (Wallace 2010):

- zakonodajna funkcija
- funkcija demokratičnega nadzora
- proračunska funkcija.

Torej, če povzamem, EU je izredno diferenciran političen sistem, z množico raznovrstnih javnopolitičnih igralcev na različnih ravneh odločanja, kateri so medsebojno odvisni od specifičnih znanj in si delijo skupna pričakovanja in cilje. Izredno težko je torej doseči nek optimalen konsenz, ki bi omogočal učinkovito implementacijo določene politike.

5.1 Zgodovinski razvoj okoljskih politik EU

EU je skozi zgodovino, pa vse do danes, postala pomemben, če ne celo najpomembnejši člen in glavni akter okoljske politike. Razvoj okoljske politike v EU lahko označimo kot konstantno poglobitev, razširitev in izpopolnjevanje v smeri institucionalizacije. Wallace izpostavlja, da veliko avtorjev ta razvoj prikazuje v treh fazah, katere tudi predstavi (Wallace 2010, 309-310):

1. Faza (1972-87)

Sem spadajo naključna politična dejanja v tej smeri in ustanovitev institucionalnega in normativnega okvira na področju okoljske politike v EGS. V tej fazi je okoljska politika predvsem težila k mednarodnim odnosom, povezanimi s trgovino. Primarni cilj je bilo ustvariti enoten trg v smeri enotnih standardov in regulacij v procesih, ki se odražajo v učinkoviti zaščiti zraka, vode in tal. V tej fazi so se okoljske politike na ravni ES

institucionalizirale. Zanimanje prebivalstva se je začelo usmerjati iz skrbi za ekonomski razvoj, v skrb za kakovost življenjskega okolja.

2. Faza (1987-92)

Ta faza se začne s sprejetjem SEA. Slednji je omogočil natančno pravno podlago za regulacijo okolja. Določal je, da je za odločanje na nekaterih področjih okoljske politike potrebna kvalificirana večina ES. Prav tako pa se je pri sprejemanju takšnih odločitev povečala vloga EP. SEA je bila z vidika okoljskih politik pomembna predvsem zaradi (Wallace 2010):

- a) formalno-pravna opredelitev okoljskih politik kot skupne politike in določitev ciljev ES na področju okolja.
- b) opredelitev tesne povezanosti, vzpostavitve skupnega trga in varstva okolja.
- c) začetek institucionalnih sprememb v smeri glasovanja s kvalificirano večino in povečano vlogo EP.
- d) ustanovitev Evropske okoljske agencije leta 1994.

3. Faza (1993-)

Začetek tretje faze je predstavljala Maastrichtska pogodba o EU, ki je bila sprejeta leta 1993. Tu se je pravna in institucionalna osnova okoljske politike utrdila in izboljšala. Pomembno prelomnico je predstavljal tudi sprejem Amsterdamske pogodbe, ki je poleg korenitejših sprememb okoljskih politik prinesla tudi konsolidacijo že vzpostavljene ureditve na tem področju. Tu velja omeniti tudi to, da sta ravno novi 'zeleni članici' EU, Švedska in Finska, omogočili, da so bile okoljske tematike uvrščene na dnevni red.

Na ravni ES oz. EU je bilo do sedaj oblikovanih šest t.i. okoljskih akcijskih programov. Ti programi predstavljajo enoten okvir, ki vsebuje splošna dojetanja politike. Niso pravno zavezujoči dokumenti, so neke vrste strateški programi, ki imajo naravo političnih deklaracij. Evropski akcijski programi so (Wallace 2010):

1.) Prvi okoljski akcijski program (1973 – 1976)

V okviru tega programa gre predvsem za delovanje v smeri zmanjševanja in preprečevanja onesnaževanja ter prizadevanje za izboljšanje okolja.

2.) Drugi okoljski akcijski program (1977 – 1981)

Tu gre predvsem za vzpostavitev nekaterih temeljnih načel v smislu spodbujanja raziskav na področju okolja, harmonizacije ukrepov varstva okolja, itd.

3.) Tretji okoljski akcijski program (1982 – 1986)

Na tem mestu je bil poudarek predvsem na vključitvi okoljskega vidika v vse politike skupnosti.

4.) Četrty okoljski akcijski program (1987 – 1992)

Tu se pojavi potreba po učinkoviti implementaciji sprejetih politik – pojavi se premik v obravnavanju okolja iz tržne naravnosti v trajnostno.

5.) Peti okoljski akcijski program (1993 – 2000)

Ta program je usmerjen globalno. Poudarek je predvsem na deljeni odgovornosti in partnerstvu.

6.) Šesti okoljski akcijski program (2001 – 2010)

Ključna prioriteta tega programa je predvsem zmanjšanje implementacijskega primanjkljaja.

Namen okoljske politike je predvsem korekcija nepravilnosti, ki jih povzroča gospodarski sektor. Okoljske politike so se razvile iz faze, ko so bile razumljene kot orodje za preprečevanje ovir skupnemu trgu. Sredi 20. stoletja so bile okoljske politike popolnoma nepomemben člen v verigi, a so se v približno treh desetletjih razvile v eno najbolj prepoznavnih področjih v EU.

6 ODNOS ZDA DO KJOTSKEGA PROTOKOLA

6.1 Zgodovina Amerike v odnosu do okoljske politike

Že pred združitvijo Amerike v zvezne države, v času ameriških kolonij, je tam obstajalo neko zavedanje o tem, da je z zemeljskimi naravnimi viri potrebno ravnati gospodarno ter jih omejevati. V 18. stoletju se je v Ameriki začela oblikovati nova vlada, kar je povzročilo

probleme v samem omejevanju virov. Kljub temu pa so individualne države še vedno vlagale veliko truda v to, da so ohranile vire znotraj svojih meja.

Na začetku 19. stoletja so politični voditelji začeli izražati zanimanje za bolj temeljito preučevanje erozije tal. Do sredine omenjenega stoletja je javni interes za ohranjanje naravnih virov doživel svoj začetek ter začel dobivati formo. Konec stoletja in v začetku 20. stoletja se je začelo pojavljati veliko število novih problemov v zvezi z okoljem. Šlo je predvsem za problem velikih količin smeti ter kontaminacijo virov pitne vode.

V 20. stoletju je bil v ameriških državah močno v porastu razcvet industrije. Dejansko lahko rečemo, da so ameriške države postale sam center industrije. Rast slednje, ter hkrati rast prebivalstva, pa je pomenilo še več onesnaževanja. Vse to je vodilo v nujnost sprejetja določenih reform na področju okoljskih politik. Na ta način so se začele ustanavljati prve skupine, društva ter organizacije, ki so se za te politike tudi zavzemale. Prvo polovico 20. stoletja sta vidno zaznamovala predvsem dva tabora: na eni strani konzervationisti⁶ ter na drugi prezervationisti⁷ (Vaughn Switzer 1994, 7). Slednji so bili bolj filozofsko usmerjeni in so verjeli v reševanje okolja delno zaradi njega samega ter, da bi lahko ljudje uživali v naravi tudi v prihodnosti. Stremeli so k temu, da se zavaruje divja območja pred vsem, razen pred uporabo za rekreacijo in izobraževanje. Vodja omenjene skupine je bil John Muir. Konzervationisti pa so želeli rešiti okolje zato, da bi to služilo nameram prebivalstva. Bili so pod vodstvom Theodore Roosevelta in so bili v glavnem usmerjeni v ekonomijo. Verjeli so, da je trajnostna izraba energije mogoča.

Velika depresija⁸ je prinesla zvezno vlado z novimi odgovornostmi, ki so vključevale tudi politiko na področju okolja. Veliko okoljevarstvenih oz. zelenih organizacij in tovrstnih aktivnosti, se je v tem času začelo ustanavljati tudi drugod po svetu, največ v Evropi. Tam v največji meri zato, ker je politični sistem kot tak to dovoljeval in je bil (še vedno je)

---

⁶ V originalu 'conservationists', kar pomeni nekoga, ki se bori za ohranjanje in varovanje okolja – neke vrste okoljevarstveniki.

⁷ V originalu 'preservationists', kar pomeni nekoga, ki se bori za ohranjanje in varovanje okolja.

⁸ Pomeni obdobje globalne gospodarske krize, ki se je začela leta 1929 v ZDA z zlomom borze v New Yorku (t.i. črni torek).

formuliran tako, da so imele te organizacije tudi kar nekaj dejanskega vpliva na politične odločitve.

Po drugi svetovni vojni je ameriški interes za okolje začel zavzemati drugačna stališča. Skrb za učinkovito znanstveno upravljanje z viri je bila zamenjana z željo po uporabi zemlje za rekreativne namene. Druga polovica 20. stoletja je vodila k nestrinjanju med tistimi, ki so podpirali rast industrije in na drugi strani med tistimi, ki jih je skrbelo za posledice onesnaževanje, ki jih ta rast prinaša.

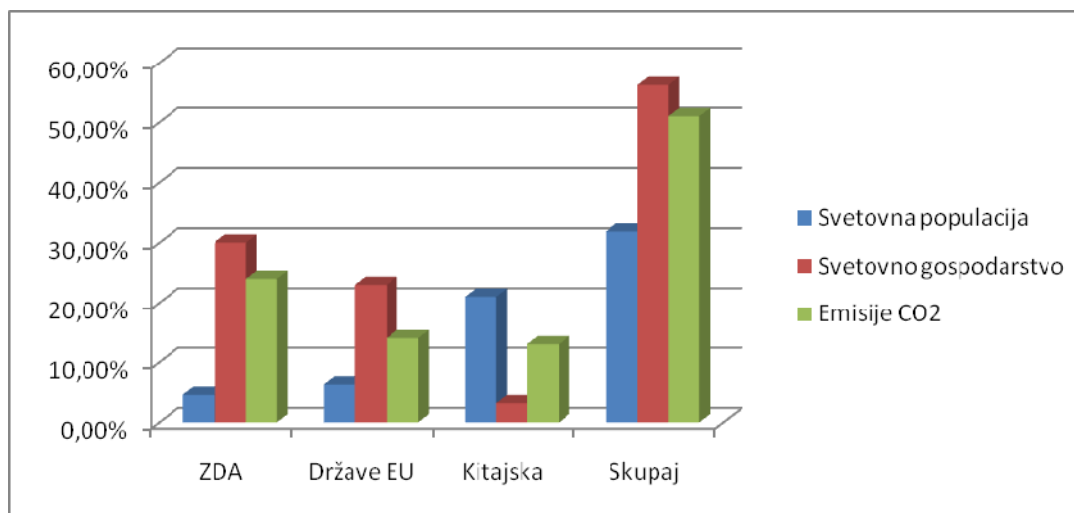
Leta 1969 se je približno 5 milj stran od obale Santa Barbare razlila velika količina olja in Nixon se je moral soočiti s prvo večjo okoljsko krizo, na katero pa je bil popolnoma nepripravljen. S podpisom *Nacionalnega okoljskega političnega akta* je oznanil obdobje naslednjih desetih let kot 'okoljska dekada'. Leto kasneje je zaznamoval velik porast okoljskih organizacij (med njimi tudi Greenpeace). Obseg zadev s področja okoljske politike je postal tako širok, da so bile kljub porastu, okoljske skupine težko učinkovite na vseh področjih omenjene tematike.

Konec 20. Stoletja, leta 1988, se je moral George Bush soočiti z okoljskimi problemi, ki jih je Ronald Reagan v času svojega mandata zapostavljal še z dodatno nastalimi svetovnimi okoljskimi vprašanji in krizami. Še kasneje je inavguracija Billa Clintona in Al Gora pomenila pomembno prelomno točko v boju za učinkovito okoljsko politiko in spremembe na tem področju. V času od leta 1947 do leta 1992 je Amerika sprejela vrsto okoljskih zakonov oz. aktov, ki so pomembno vplivali na spremembo odnosa do okolja ter na okolje samo. Glede na zgodovino odnosa ZDA do okolja lahko trdimo, da v tem boju ni ostala apatična, vse prej kot to. Seveda pa ji (pre)hitra rast industrije dejansko onemogoča hkratno zmanjševanje emisij TPG plinov. In z veliko gotovostjo lahko trdim, da bo preteklo še kar nekaj časa preden bodo ZDA prešle v bolj zelene tehnologije in s tem v opazno zmanjšanje emisij CO₂. Industrija sama Ameriki pomeni preveč in ji prinaša ogromne zaslužke – hitre spremembe in udarci bi bili zagotovo prevelik zalogaj. Če gledamo iz te plati, potem je več kot jasno, zakaj ZDA ni ratificirala KP.

6.2 Stališče ZDA do Kjotskega protokola

KP je stopil v veljavo v času predsedovanja Geoga Busha. Dogovor je določal, da morajo protokol ratificirati vsaj 55 držav. Temu pogoju je bilo zadoščeno že leta 2002, kljub dejstvu, da sta ZDA in Avstralija že jasno predpostavili, da protokola ne bosta ratificirali. Po mnenju takratnega ameriškega predsednika naj bi le-ta povzročil močno grožnjo ameriškemu gospodarstvu. Dejstvo je, da so ZDA odgovorne za četrtno izpusta nevarnih TPG plinov v ozračje na svetu. Jasno pa je, da ima vsaka zgodba dve plati. Kljub vsemu so ZDA svetovna velesila, vodilna industrijska sila in tretja največja država na svetu. Če pogledamo iz tega vidika, četrtna izpustov toplogrednih plinov dejansko ne zveni tako veliko. Prav tako se ZDA zavedajo podnebnih sprememb in tudi delujejo v tej smeri, vendar izven okvirov Kjotskega protokola. Ravno zaradi tega, ker Kjotskemu protokolu niso zavezane vse države sveta, lahko upravičeno trdimo, da so njegovi cilji praktično neuresničljivi. Da so bomo lažje predstavljali vse skupaj, si pogledjmo spodnjo ponazoritev, ki prikazuje emisije TPG plinov treh največjih onesnaževalcev leta 2002 (gl. Graf 6.1).

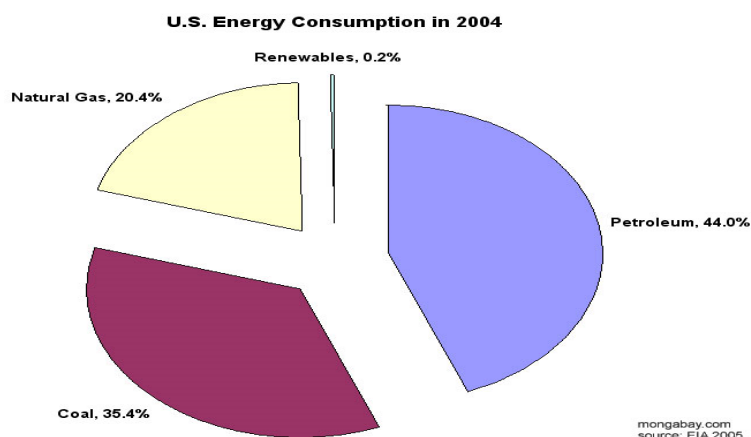
Graf 6.1: Emisije TPG plinov

Vir: Crabtree (2002).

Iz grafa lahko vidimo, da so ZDA kljub najmanjši svetovni populaciji, država z največjim odstotkom svetovnega gospodarstva ter posledično z najvišjimi izpusti TPG plinov v letu 2002. Kljub temu, da je na Kitajskem gospodarstvo oz. industrija stalno v porastu, jim je od sredine leta 1990 pa do leta 2002 uspelo zmanjšati emisije TPG plinov za približno 17 odstotkov. ZDA so verjetno najbolj bogata država izmed vseh treh, z najmanjšo populacijo, vendar kljub temu je tista, ki v ozračje proizvede največ kemikalij. Iz spodnjega grafa jasno lahko vidimo, da so ZDA leta 2004 še vedno uporabljale le 0,2 odstotka obnovljivih virov energije, vse ostalo predstavljajo premog, nafta, plini, itd. (gl. Graf 6.2.). Glede na to, da so ZDA država z ogromno razsežnostjo avtomobilske industrije, bi lahko le-to usmerjali v vedno bolj ekološko smer, kot se to dogaja danes v Evropi, kjer že nastajajo prvi avtomobili na vodik.

Graf 6.2: Viri energije v ZDA l. 2004

Vir: Mongabay (2005).

Energija je potrebna za proizvodnjo dobrin in uslug v štirih osnovnih ekonomskih sektorjih (Vaughn Switzer 1994, 127):

- stanovanjskem (npr. ogrevanje)
- komercialnem (npr. klimatske naprave v raznih stavbah / podjetjih)
- industrijskem (jeklo, papir, kemikalije...)

- transportnem (prevoz ljudi in dobrin).

Leta 1850 so ZDA 90 odstotkov energijskih potreb pridobivale iz lesa. Šestdeset let kasneje pa je slednjega zamenjal premog, saj je le-ta predstavljal kar 70 odstotkov pridobljene energije. Od leta 1970 dalje pa sta enak odstotek predstavljala olje in plin (Vaughn Switzer 1994, 129).

Ko se je leta 1997 oblikoval predlog pravno-zavezujočega predloga, torej t.i. KP, ga je Bill Clinton označil za zgodovinski dogovor in ga tudi podpisal, vendar ga ameriški senat ni želel ratificirati, saj naj bi škodoval ameriški ekonomiji. Kasneje, leta 2001, ga je George W. Bush označil kot nepotreben dokument. Po njegovem mnenju je to predrag ter nerealen dogovor, ki bi oškodoval tako ameriško gospodarstvo, kot tudi delavce. Makroekonomski modeli⁹ sicer ocenjujejo, da bi Kjotski protokol negativno vplival na ameriško gospodarstvo, saj bi se BDP v letu 2010 zmanjšal za 1,5 do okoli 4 odstotke (Thorning 2005, 5). Vendar, če nas enkrat ne bo več zaradi neusmiljene narave, potem tudi to ne bo več pomembno. Takrat bi marsikdo spremenil svoje mišljenje. Običajno je tako, da dokler se kaj takega ne pripeti nam osebno, si ne znamo predstavljati razsežnosti posledic.

Profesor iz univerze v Princetonu, Michael Oppenheimer, je v nekem intervjuju nazorno odgovoril na vprašanje, zakaj po njegovem mnenju predsednik George Bush ni podpisal KP (Videojug):

Predsednik Bush je bil pod pritiskom iz več različnih smeri, ko je zavrnil podpis KP. Prvič, pojavila se je upravičena skrb, da KP ne zagotavlja pomembnega mehanizma za vključevanje držav v razvoju, kot je Kitajska, ki oddajajo v ozračje približno toliko TPG plinov kot razvite, industrializirane države. To je problem, ki ga je potrebno rešiti. Drugič, pojavila se je kritika, da bi KP močno vplival na ameriško gospodarstvo. Ni dokazov, da bi bili stroški Kjotskega protokola visoki ter da bi to imelo kakšen vpliv na

---

⁹ Modeli, ki so jih ameriški znanstveniki in snovalci modelov podnebnih sprememb začeli uporabljati za merjenje vplivov KP na ameriško gospodarstvo v zgodnjih 90. letih (Thorning 2005, 5).

ekonomijo. Vendar pa bi do neke mere imel vpliv na določene panoge kot so nafta, premog in avtomobilska industrija... .. Mislím, da ni prav, da je Busheva administracija kar tako odrekla protokolu in takoj odnehala. Morala bi ostati in zaključiti pogajanja ter predlagati rešitve, ki bi se ji zdele bolj sprejemljive. Navsezadnje evropske države danes izvajajo KP. Zgleda, da bo slednji dolgoročno predstavljal uspeh in to je dobra stvar, ker to pomeni, da so emisije na svetovni ravni nižje. Obenem pa daje ZDA priložnost, da se pridružijo protokolu in upajmo, da bo vodila k razvoju drugega koraka, k t.i. fazi regulacije TPG plinov po KP.

To sem citirala zato, ker se do neke mere strinjam z njegovimi trditvami. Res je, da bi ameriško gospodarstvo utrpelo nekaj škode na račun zmanjšanja emisij TPG plinov. Vendar, če bi ZDA svoja finančna sredstva, svoje naravne vire, svojo moč izkoristile v smeri obnovljivih virov energij, bi se jim dolgoročno gledano zagotovo obrestovalo. Seveda je nemogoče pozitivne rezultate pričakovati takoj, vendar če tega ne bodo storile menim, da sta v tem primeru možna dva scenarija: ali bo Evropa močno napredovala, kajti ljudje so in bodo vedno bolj ekološko ozaveščeni ali pa bo onesnaženost iz leta v leto večja, ker Evropa sama ne bo zmogla zmanjšati tolikšne kapacitete TPG plinov in se bo temperatura ozračja konstantno zviševala. Bolj verjetna je seveda druga možnost, saj brez volje in sodelovanja vse svetovne populacije, globalno gledano, polovičarsko izvajanje različnih političnih sporazumov ne bo prineslo zelenih rezultatov – to je dejstvo. Dokler bodo ZDA ostajale strogo tržno naravnana in kapitalistično usmerjena država, s samo enim ozirom in ta je profit, potem noben pravno - zavezujoč dokument ne more pomagati pri reševanju našega planeta.

Leta 2001 je George W. Bush javnosti oznanil, da njegova administracija nima namena implementirati KP, ker je po njegovem mnenju to nepotrebno breme za ameriško ekonomijo. Naj poudarim še to, da je samo 20 odstotkov ameriške javnosti vedelo za njegovo odločitev o KP, kljub temu, da je bilo medijsko pokrivanje te problematike enormno (Rosenbaum 2002, 344).

Razlogi ZDA ali še bolje rečeno George W. Bush-a za odločitev, da najbolj vplivna država na svetu ne bo ratificirala protokola, je po mnenju mnogih zgolj in samo politično zregulirana. Predsednik Bush je bil izvoljen, ker so mu to omogočile največje korporacije v ZDA, ki so darovale več kot 50 milijonov dolarjev in s tem omogočile njegov vstop v Belo hišo. Te t.i. podporne korporacije pa so bile nič drugega kot naftne, plinske, nuklearne ter premogovne združbe – torej največji onesnaževalci okolja nasploh. Ko je George Bush nastopil s svojim mandatom, se je seveda za to na nek način moral oddolžiti. To je naredil na že omenjeni način, torej z zavrnitvijo KP. Če bi ga podpisal, bi to pomenilo izgubo podpore največjih magnatorjev v zvezni državi.

Na tem mestu naj omenim še polemike glede okoli 250.000 zaupnih ameriških diplomatskih depeš, ki jih je spletna stran WikiLeaks objavila novembra lani. Slednje razkrivajo delovanje ameriške zunanje politike in med njimi so tudi takšne, ki govorijo o politiki podnebnih sprememb. Prikazujejo, kako so ZDA pritiskale na nerazvite in od podnebnih sprememb ogrožene države, da sprejmejo t.i. sporazum iz Koebenhavna s finančnimi spodbudami. V eni izmed depeš pa je razkrit način izvajanja pritiska proti imenovanju iranskega znanstvenika na položaj podpredsednika *Medvladnega panela o podnebnih spremembah* (STA 2010). Ob vsem tem se veliko ljudi sprašuje ali je ZDA sploh mar za dobrobit prebivalstva ali pa ji je a priori le to, da postane največja korporacija na svetu?

6.2.1 Vpliv nevladnih organizacij na ameriško okoljsko politiko

Vpliv okoljevarstvenih organizacij v ZDA se je povečal v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. V ZDA porabijo kar 26 odstotkov svetovne energije, 5 odstotni populaciji navkljub. Struktura porabe energije je: 39 odstotkov nafta, 24 odstotkov zemeljski plin, 23 odstotkov premog, 9 odstotkov nuklearna energija in 5 odstotkov ostali viri (Gobec 2006, 21). ZDA proizvedejo več emisij TPG plinov kot Južna Amerika, Afrika, Bližnji vzhod, Avstralija, Japonska in Azija skupaj (Gore 2007, 250).

Ko so se v devetdesetih letih prejšnjega stoletja začela pogajanja za KP, so mu ZDA konstantno nasprotovale. Na drugi strani pa so bile one tiste, ki so prve začele usmerjati pozornost na področje alternativnih virov energije kot so sončna in vetrna energija, vodikov pogon, itd.. Prve so bile tudi pri izvajanju fleksibilnih mehanizmov, kot je trgovanje z emisijami, kar so uzakonili z *Zakonom o čistem zraku*¹⁰. Od njega pa so odstopili v trenutku, ko so odstopili tudi od protokola (Gobec 2006, 21).

V 80. letih prejšnjega stoletja je na nekaterih predelih ZDA padal kisel dež. Takrat je ameriški kongres uvedel sistem, v katerem je bilo dovoljeno trgovanje z izpusti žveplovega dioksida, zaradi katerega je kisel dež sploh nastal. Omenjeni sistem je omogočil zmanjšanje žveplovega dioksida in hkrati omogočil novim podjetjem, da so z nadzorom nad okoljem kovala dobiček (Gore 2007, 252). Po tem sistemu danes deluje tudi EU, saj je ravno trgovanje z emisijami TPG plinov eden izmed treh mehanizmov KP.

Številna mesta v ZDA so na lastno pest sprejela Kjotski protokol in uvajajo ukrepe za zmanjšanje onesnaževanja in to celo pod meje, ki so s sporazumom določene (Gore 2007, 288). Žalostno je dejstvo, da je veliko število dejanj in pomembnih odločitev politično zreguliranih. Kljub temu, da so nekateri pripravljene nekaj dobrega storiti za prihodnost, je še vedno oblast v rokah peščice.

Problem predstavlja tudi največja naftna družba na svetu – ExxonMobil. Ustanovljena je bila 30. novembra 1999, ko sta se združila podjetja Exxon in Mobil. Omenjena družba naj bi s financiranjem skeptikov klimatskih sprememb vplivala na debato v EU o zmanjšanju človeškega dejavnika pri globalnem segrevanju ozračja (Crnović 2006). ExxonMobil je tudi glavni nasprotnik KP in globalnega segrevanja nasploh. Leta 2001 je dobiček podjetja znašal 15 milijard dolarjev, slabih 8 milijard pa so namenili odkrivanju novih nahajališč plina in nafte, ter za njihovo proizvodnjo. ExxonMobil je od leta 1882 dalje do začetka novega tisočletja proizvedel 5 odstotkov svetovnih emisij CO₂. Leta 2002 so bile emisije le-tega enake dvakratniku emisij CO₂, ki jih je Velika Britanija proizvedla v enem letu. Ko je Bush

---

¹⁰ Clear Air Act, sprejet leta 1992.

marca 2001 razglasil protokol za ničn, je ExxonMobil prenehal s svojo antipropagando, ki je Kjoto opisovala kot "fundamentaly flawed" in "fataly politicized". Dva meseca kasneje je Bush protokol razglasil za "fataly flawed in fundamental ways". To je jasna ponazoritev Busheve lojalnosti tej veliki korporaciji (Gobec 2006, 41)

ZDA so bile vedno previdne pri sprejemanju novih, radikalnih politik, niti niso spodbujale svojih zveznih držav k temu. So pa igrale aktivno vlogo pri sponzoriranju podnebne konference v Stockholmu leta 1972, kar je vodilo tudi v ustanovitev *Okoljskega programa Združenih narodov*. V sredini leta 1970 so ZDA aktivno delovale na področjih, ki so bila prvotnega pomena za reševanje okoljskega problema.

Do začetka leta 1990 so okoljevarstvene organizacije postale pomemben člen v globalni okoljski politiki. Veliko število nevladnih organizacij je v tem času začele zasedati pomembno mesto v najvplivnejših institucijah po svetu. Veliko okoljevarstvenih organizacij v ZDA je bilo ustanovljenih že v času, ko onesnaževanje okolja na globalni ravni še ni bilo tako javno izpostavljena tematika, kot je to v današnjih časih. Te organizacije so npr. *Sierra Club* - ustanovljena l. 1892, *National Audubon Society* – l. 1896, *Wilderness Society* – l. 1935 in *National Wildlife Federation* - l. 1936 (Hurrell in Kingsbury 1992, 316). To so bile organizacije, ki so lobirale z namenom, da bi dosegle sprejetje zakona, ki bi urejal okoljske tematike in zreduciral onesnaževanje okolja na nižjo stopnjo.

Na tem mestu velja omeniti tudi največjo nevladno okoljevarstveno organizacijo v ZDA, ki deluje na mednarodni ravni in sicer Greenpeace. V poznih sedemdesetih je postala federacija dvajsetih nacionalnih organizacij, predanih skupnemu mednarodnemu programu in je obsegala več kot 3,3 milijona članov (Hurrell in Kingsbury 1992, 317). Greenpeace je neodvisna ter neprofitna organizacija, ki je bila ustanovljena v Vancouvru (v Kanadi) leta 1971 in deluje na globalni ravni z mednarodnim sedežem v Amsterdamu. Je organizacija, ki želi globalno predstaviti probleme povezane z okoljsko tematiko in hkrati oblikovati alternativne, učinkovite rešitve v upanju, da slednje dosežejo akterje najvišjega, odločevalskega ranga. Greenpeace deluje v obliki nacionalnih oz. regijskih pisarn . Vsaka

pisarna ima svojega pooblaščenca, ki mora letno na generalno srečanje, kjer se odloča le o najbolj pomembnih zadevah. Organizacija je osredotočena na (Greenpeace: Slovenija):

- svet brez jedrskih elektrarn, jedrskega onesnaženja in jedrskega orožja,
- varovanje podnebja s promoviranjem obnovljivih virov energije, kot so sončna in vetrna ter energija iz biomase,
- ohranjanje oceanov in vseh morskih oblik življenja,
- zaustavitev uničevanja pragozdov,
- opuščanje uporabe in proizvodnje strupenih kemikalij,
- preprečevanje širjenja gensko spremenjenih organizmov v naravo, ohranjanje hrane brez le-teh ter prepoved patentiranja življenjskih oblik.

Leta 2001 so bile emisije CO₂ nastale ob uporabi olja v ZDA 6-7 krat večje kot tiste v celotni Afriki – emisije nastale ob uporabi plina vsaj 10 krat večje ter ob uporabi premoga dobrih 5 krat (Shelley 2005, 157). Leto prej pa je bila svetovno gledano Kitajska največji vir svetovnih emisij.

Leta 2005 so ZDA storile nekaj pozitivnega v smeri zmanjšanja TPG plinov. Na Laosu so namreč skupaj z Avstralijo, Indijo, Kitajsko, Japonsko in Južna Korejo na 12. regionalnem forumu držav članic Združenja držav jugovzhodne Azije podpisale *Azijsko-Pacifiško partnerstvo za čist razvoj in podnebje*¹¹. Ta dogovor predstavlja neobvezujočo pogodbo, ki poziva k zmanjšanju izpustov TPG plinov. Državam naj bi omogočil, da razvijejo in pospešijo uporabo čistih energetske tehnologij, s čimer bi zmanjšali onesnaženje, zagotovili varnost na področju energetike in odgovorili na bojazni zaradi podnebnih sprememb. Takratni avstralski premier John Howard je dogovor označil kot bolj pravičen in učinkovit, saj naj ne bi uničil delovnih mest in nepravilno kaznoval gospodarstva (Dnevnik 2005).

---

¹¹ Orig. Asia Pacific Partnership on Clean Development and Climate

Danes, pod predsedstvom Baracka Obame, še vedno ni bilo nobenih večjih premikov, ki bi nakazovali pozitiven odnos slednjega do KP. Ko je bil Obama aprila 2009 v Turčiji je dejal, da nima smisla, da ZDA podpisujejo protokol, katerega veljavnost je že skoraj pri koncu. Od aprila 2009 pa do konca veljavnosti protokola leta 2012 so bila še slaba 3 leta – od štiriletnega obdobja, torej od leta 2008 do 2012. Glede na to, da so 2. novembra 2010 na kongresnih volitvah zmagali republikanci, to pomeni, da bodo v ZDA vsaj še dve leti onemogočali potrditev ustrezne podnebne zakonodaje. Prav tako je veliko ljudi, ki verjamejo v to, da se podnebne spremembe sploh ne dogajajo. Kumi Naidoo, izvršni direktor Greenpeacea International, v nekem intervjuju trdi, da »te raziskave financira dobro organizirana mreža velikih podjetij, ki trgujejo s fosilnimi gorivi. Raziskave pa nastajajo v inštitutih, ki so jih pravzaprav ustanovila sama in njihovi predstavniki sedijo v upravnih odborih.« Pravi, da ravno »v ZDA ena največjih naftnih korporacij, Koch Industries, nameni neverjetne vsote za financiranje takšnih raziskav« (Mazi 2010). Zagotovo je kar nekaj resnice v tem, saj usmeritev v ekološko gospodarstvo za takšna podjetja pomeni neobvladljive izgube ter na koncu vodi v propad.

7 ODNOS KITAJSKE DO KJOTSKEGA PROTOKOLA

7.1 Zgodovina Kitajske v odnosu do okoljske politike

Kljub temu, da so se na Kitajskem težave povezane z okoljem že v zgodovini vrstile ena za drugo, ni veliko znanega o okoljskih gibanjih ter organizacijah. Nekateri teoretiki to predpisujejo predvsem nepredvidljivi naravi kitajskega pravnega sistema (Hartford Web Publishing). Po drugi svetovni vojni je Hong Kong, ki je predstavljal narod z največjim obsegom industrije, omejil število okoljevarstvenih skupin, kljub dejstvu, da je takrat skoraj četrtina prebivalcev tam dihala onesnažen zrak. Leta 2005 pa je bilo na Kitajskem že registriranih okoli 2000 neodvisnih, nevladnih skupin. Nierenberg in drugi jih tudi nekaj izpostavijo (Nierenberg in drugi 2006, 157-160):

- CLAPV: ustanovljena leta 1998, njen namen je bil dvigniti javno zavest o okoljskih zakonih in pravicah.
- SNISD: ustanovljena leta 1997, učinkovita pri širjenju in predstavljanju okoljske in energetske politike ključnim političnim odločevalcem.
- CBIK: glavna aktivnost je stremenje k učinkovitem gospodarjenju z vodnimi viri in ohranjanju biotske raznolikosti.
- Green Eyes¹²: unikatna nevladna organizacija, ki jo je leta 2000 ustanovila skupina študentov; z umetniškimi razstavami in predstavitvenimi aktivnostmi izobražujejo ljudi o okoljski tematiki.

Rast interneta, prostovoljstvo in študentske 'zelene' skupine so odprle mnogo priložnosti za okoljski aktivizem (Nierenberg in drugi 2006, 163).

Že leta 1998 so napovedovali, da se lahko kitajski drugi največji vodni tok, Rumena reka¹³, popolnoma izsuši do leta 2020. Izsuševanje se je začelo dogajati leta 1972, 25 let kasneje pa je bila rekla suha takrat rekordnih 226 dni. Pogoste suše in široka raba vode s strani industrije ter kmetovalcev so povzročile znatno zmanjšanje volumna reke. Na drugi strani pa jug države, ob Modri reki¹⁴, zelo pogosto prizadenejo poplave, ki ubijajo veliko število prebivalcev. Leta 2007 je slovenski multimedijiški portal v svojem članku zapisal, da *je velika kitajska reka Jangcekjang, v porečju katere živi na desetine milijone ljudi, tako umazana, da je škoda nepopravljiva* (RTV SLO).

Leta 1991 je bila Kitajska pobudnica svetovne kampanje, ki se je borila proti dezertifikaciji. Bila je ena izmed prvih držav, ki je na tem področju stopila v akcijo. Deset let kasneje je Kitajska dosegla dramatičen in dih jemajoč uspeh (po statistikah sodeč) v zmanjšanju emisij CO₂ ob hkratnem hitrem ekonomskem napredku, v desetletju od leta 1991 dalje. Emisije CO₂ so se skrčile za 17 odstotkov od sredine leta 1991, v enakem času pa se je BDP dvignil za 36 odstotkov (Hartford Web Publishing). Kitajska je globalno gledano druga največja

---

¹² Prevod: Zelene oči

¹³ Slovensko ime za kitajsko reko Huang He. 'Rumena' se imenuje zaradi rumene puhlice, ki lebdi nad njo. Je druga najdaljša reka na Kitajskem.

¹⁴ Slovenski prevod kitajske reke Chiang Jiang (Jangcekjang), najdaljše in največje reke na Kitajskem.

proizvajalka TPG plinov, takoj za ZDA. Pričakovano je bilo, da bo v količini izpuščenih emisij v ozračje ter v samem onesnaževanju do leta 2020 prehitela ZDA. To trditev so ovrgle študije, ki so bile sicer opravljene na Kitajskem. Prav tako je leta 2001 EU predstavila svetu, da je Kitajska dvignila svojo energijsko učinkovitost za kar 50 odstotkov ter v zadnjih petih letih znižala porabo premoga za 30 odstotkov. Pojavile so se kritike, da če je relativno revna država kot je Kitajska lahko dosegala enormno zmanjšanje emisij CO₂, potem to lahko storijo tudi bogatejše in bolj razvite države. Na drugi strani pa je ameriška ambasada v Pekingu istega leta v svojem poročilu napisala, da Kitajska močno pretirava pri statistiki in, da so se emisije TPG plinov znižale minimalno oz. vprašanje, če so sploh se (Hartford Web Publishing). Ne ena ne druga raziskava ni bila opravljena s strani nevtralne in objektivne osebe / države, zato so rezultati tako iz ene kot iz druge strani še kako pričakovani in postavljeni pod velik vprašaj.

V Pekingu (tako kot tudi pri nas) največji problem pri onesnaževanju okolja predstavlja, ne več toliko industrija kot pa promet. Zaradi izredno hitrega porasta prebivalstva je vsako leto tam več prevoznih sredstev, natančneje avtomobilov. Wang Fuchang, namestnik kitajskega ministrstva za industrijo je konec lanskega leta napovedal, da bo do leta 2020 na Kitajskem približno 200 milijonov avtomobilov. To bi predstavljalo dvakrat več avtomobilov kot jih je imajo danes (Dnevnik 2010). Velik problem predstavljajo prometni zamaški, kar še dodatno povečuje onesnaževanje ozračja ter še večje izpuste TPG plinov. Proti koncu leta 2009 je imela Kitajska 76 milijonov motornih prevoznih sredstev¹⁵. Leta 2010 so državljani Kitajske kupili nekaj manj kot 14 milijonov avtomobilov, kar pove več kot dovolj (Dnevnik 2010).

Leta 2001 so ZN v svojem razvojnem programu izpostavili zelo nizko kvaliteto zraka v nekaterih največjih mestih Kitajske. Po znanstvenih raziskavah sodeč, so bile koncentracije onesnaženega zraka v določenih mestih močno pod varno mejo za človeško zdravje in za okolje samo. ZN so v ta namen predlagali strožje zakone proti tistim, ki v ozračje spuščajo pretirano količino emisij ter večjo kontrolo pri emisijah, ki nastajajo pri vožnji z avtomobili.

---

¹⁵ Sredstva, ki so namenjena prevozu ljudi in delujejo na principu motorja (avtomobili, tovornjaki, avtobusi...).

Predlagali so celo, da se v večjih mestih do nadaljnjega prepove izdajo novih vozniških dovoljenj (Hartford Web Publishing). Predlogi so v večji meri ostali le predlogi.

Leta 1999 je Hangzhou, glavno mesto province Zhejiang, postalo prvo mesto na Kitajskem, katero je prepovedalo uporabo plastičnih vrečk. To je vodilo tudi v medijsko pozivanje v prime-time¹⁶ času k zmanjšanju takšnega onesnaževanja, saj se ravno plastične embalaže razgrajujejo več let. Leto kasneje je Kitajska zapravila več kot 10 bilijonov ameriških dolarjev za kontroliranje onesnaževanja, kar dejansko predstavlja le 1 odstotek njihove 990 bilijonov ameriških dolarjev vredne ekonomije (Hartford Web Publishing). Leta 2002 pa je eno izmed največjih kitajskih industrijskih mest Shenzhen prejelo nagrado za dosežke pri varovanju okolja pred onesnaženjem, ki jih je podeljevala OZN.

Pred petimi leti se je Kitajska, poleg ratifikacije KP, pridružila tudi njegovemu alternativnemu forumu imenovanem Azijsko-pacifiško partnerstvo za čist razvoj in podnebje¹⁷. Ta sporazum za države podpisnice predstavlja ugodnejšo in bolj produktivno opcijo kot jo predstavlja KP, saj forum ni pravno-formalno zavezujoč. Ravno zaradi slednjega potem tudi ni nekih količinskih omejitev izpustov TPG plinov ter posledično tudi ni sankcij. Na ta način gospodarstvo držav ni prizadeto tako, kot naj bi bilo v primeru KP. Seveda pa s takšnim sporazumom, ki nima nobenih omejitev niti sankcij, ne moremo doseči nekih 'tektonskih premikov', če se lahko tako izrazim. Vemo pa tudi, da Kitajska s KP prav tako ni omejena s količino izpustov TPG plinov in zanjo torej sankcij ni.

7.2 Kitajska – ena izmed največjih onesnaževalk okolja?

Poleg ZDA je v okviru okoljske politike in polemik, ki pri tem nastajajo, zagotovo potrebno izpostaviti tudi Kitajsko. Država je z hitro razvijajočim se gospodarstvom in z največjim

---

¹⁶ Čas, ko je vsebina, ki se predvaja v medijih, statistično najbolj gledana s strani gledalcev.

¹⁷ Originalno *Asia-Pacific Partnership on Clean Development and Climate* predstavlja mednarodno, prostovoljno partnerstvo med Avstralijo, Kanado, Indijo, Japonsko, Kitajsko, Južno Korejo ter ZDA. Predstavlja neke vrste neobvezujočo pogodbo (za razliko od Kjotskega protokola), ki poziva k zmanjšanju emisij TPG plinov. Pakt stremi k promoviranju tehnologij, ki zmanjšujejo emisije CO₂ in premoga.

številom prebivalstva na svetu (približno 1,3 milijarde) največja porabnica energije na svetu. Po proizvodnji TPG plinov ni daleč za ZDA, ki je še pred 17 leti proizvedla dvakrat toliko emisij kot Kitajska (Podnebni sveženj 2020: Sistem trgovanja z emisijami 2008).

Kitajska kljub ratifikaciji Kjotskega protokola leta 2002 ni zavezana k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov, ker ima status države v razvoju. Je pa sama sprejela program za boj proti podnebnim spremembam, ki ravno tako kot protokol, predpisuje zmanjšanje emisij ter varčevalne ukrepe pri porabi energije. Do letošnjega leta naj bi Kitajska po tem programu svojo energetske učinkovitost, gledano optimistično, povečala za 20 odstotkov, 10 odstotkov energije pa bi do danes pridobivali že iz obnovljivih virov energije.

Pred kratkim je vlada na Kitajskem podala ukaz, da morajo vsa podjetja do konca septembra lanskega leta (2010) zapreti 2087 proizvodnih obratov, ki najbolj obremenjujejo okolje. V to so vključene predvsem tovarne, ki so v najbolj energetsko potratnih in okolju najmanj prijaznih industrijah: premogovništvo, papirna industrija, proizvodnja aluminija, jekla in podobne. Kitajska je lani kot največja svetovna porabnica energije prehitela ZDA. Glede na veliko število prebivalcev pa še vedno precej zaostaja za najbolj razvitimi po porabi energije na prebivalca, kažejo podatki mednarodne agencije za energijo (Dnevnik 2010). Kitajska je optimistična glede doseganja ciljev okoljske politike, saj meni, da bi do leta 2020 proizvodnja CO₂ lahko bistveno upočasnila ter vrhunec dosegla do leta 2030.

Presenetljivo (ali pa tudi ne), Kitajska porabi kar nekaj več energije kot ZDA. Po podatkih iz raziskav, ki jih je opravljala IEA, je Kitajska lani porabila 2252 milijard ton naftnega ekvivalenta. Primerjalno gledano je ZDA porabila štiri odstotke manj in sicer 2169 milijard ton (Delo 2010). Glavni vir energije na Kitajskem je zagotovo premog, medtem ko je v ZDA nafta. Velja pa omeniti tudi dejstvo, da se Kitajska zadnja leta v svoji zunanji politični kooperaciji osredotoča predvsem na afriški trg. Njena prisotnost v tej državi je začela prihajati do izraza v 90. letih prejšnjega stoletja. EU je namreč najpomembnejši trgovinski partner Afrike, na Kitajskem trgu pa zagotovo največja investitorica. Afrika torej postaja gospodarsko obzorje Kitajske, kar je zelo učinkovito pri združevanju strategije menjave nafte za pomoč in zunanjepolitična orodja (Evropski parlament 2008). Afrika je po raznih znanstvenih

napovedih celina, ki jo bo krčenje gozdov in podnebne spremembe najbolj prizadele. Kitajska pa je v vsej tej zgodbi neke vrste rešiteljica, saj ima potrebno strokovno znanje prav na tem področju. Torej glavni motiv 'vnosa' kitajske politike na afriška tla je zagotovo težnja po nafti. Leta 2003 je bila Kitajska, svetovno gledano, druga največja porabnica nafte. Do približno leta 2025 pa se bo njeno povpraševanje po nafti kvečjemu podvojilo. Približno 30 odstotkov kitajskega uvoza surove nafte danes prihaja iz Afrike, nafta pa obenem predstavlja 50 odstotkov afriškega izvoza na Kitajsko (Evropski parlament 2008). Kitajska je največja svetovna proizvajalka premoga, prav tako se je tam poraba olja v zadnjih dveh desetletjih, zaradi izredno hitre industrializacije, podvojila.

Decembra lanskega leta je v Mehiki, natančneje v Cancunu, potekalo 16. zasedanje pogodbenic Okvirne konvencije Združenih Narodov o podnebnih spremembah in 6. zasedanje pogodbenic KP, ki ga je podpisalo okoli 40 razvitih držav (RTV SLO). Predstavniki omenjene države Xie Zhenhua, je na tej konferenci izjavil, da je le-ta pripravljena sprejeti kompromis, ki pa naj ne bo v okviru smernic, ki jih določa KP.

Po mnenju političnega svetovalca Townshend-a bi bilo KP zagotovo potrebno podaljšati za obdobje od 2013 do 2017, ki bi ga nadgradili ali oblikovali nek povsem nov sporazum v okviru konvencije, ki so jo ratificirale tudi ZDA. Na tak način bi ZDA dobile zavezujoče cilje zmanjšanja izpustov, ki jih ne bi bilo potrebno ratificirati v senatu. Prav tako bi bilo potrebno dodelati zaveze za države, kot sta Kitajska in pa Indija (STA 2010). Problem nastaja predvsem zaradi dejstva, da so nekatere velike države, kot sta npr. Rusija ter Japonska, že napovedale, da sporazuma za novo ciljno obdobje nimajo namena podpisovati, v kolikor ga ne bosta podpisali tudi Kitajska in predvsem ZDA.

Prav tako pa velja omeniti dejstvo, da EU nudi pomoč Kitajski pri vzpostavitvi trga z emisijami TPG plinov. Tovrstna pomoč zagotovo predstavlja korak v pravo smer, seveda za tiste države, ki so jo pripravljene sprejeti oz., ki so dovzetne za spremembe v tej smeri.

7.3 Primerjava CO₂ med Kitajsko in ZDA

Če pogledamo spodnjo ponazoritev, lahko opazimo razliko med izpusti emisij TPG plinov v ZDA in na Kitajskem. Leta 2005 je bilo na Kitajskem 1305 milijonov prebivalstva ter proizvedenih 7,527 metričnih ton CO₂. Na drugi strani pa je bilo v ZDA z 297 milijoni prebivalstva, kar je občutno manj kot na Kitajskem, proizvedenih 7,282 metričnih ton CO₂. Seveda vse to ob dejstvu, da so ZDA konzumirale sedemkrat več enot energije kot pa na Kitajskem. Gospodarska rast na Kitajskem je bila za kar 7 odstotkov večja, kot tista v ZDA (gl. Graf 7.1).

Graf 7.1: Statistični podatki za Kitajsko in ZDA leta 2005

CRS-4

Table 1. Selected Statistics for China and the United States in 2005

	China	United States
Population (millions)	1305	297
Population Growth (annual %)	0.6	1.0
Gross Domestic Product (billions US\$)	2,244	12,398
Gross National Income using Purchasing Power Parities (US\$)	5,359	12,359
GNI per capita (US\$)	4,110	41,680
GDP growth (%)	10.4	3.2
Energy Consumption per Capita (kg oil equivalent per capita)	1,316	7,893
Electricity Consumption per Capita (kWh per capita)	1,718	13,698
Greenhouse Gas Emissions (metric tons CO ₂ e)	7,527	7,282
Greenhouse Gas Emissions per Capita (metric tons per capita)	6	25
Greenhouse Gas Emissions per GNI (tons per 1000 US\$ GNI, using purchasing power parities)	1.4	0.6

Vir: Leggett in drugi (2008).

Na drugi strani pa je zanimivo, da so emisije TPG plinov leta 2009 v EU po podatkih, ki jih je pripravila EK, padle za 11 odstotkov (Euractiv). Seveda pa to lahko pripišemo posledicam

gospodarske krize – kot da v primeru reševanja podnebja ne bi bila mogoča "win-win" situacija. Zagotovo pa bo zanimivo pogledati tudi rezultate oz. dejanske vrednosti zmanjšanja izpustov TPG plinov, ko bo konec prvega ciljnega obdobja KP leta 2012. Zagotovo bodo impresivni in bodo presenečali – tako ali drugače.

8 VPLIV GLOBALNE GOSPODARSKE KRIZE NA OKOLJSKO POLITIKO

8.1 Gospodarska kriza

Gospodarsko krizo definiramo kot točko v cikličnem gibanju gospodarstva, v kateri pride do vrhunca motnje produkcije. Ta motnja se najprej odrazi v ekonomiji in se kasneje asimilira v vsa področja družbenega življenja. V obdobju pred nastankom kapitalizma je bila gospodarska kriza posledica nezadostne proizvodnje, slabih letin, itd. V kasnejšem obdobju pa je število teorij o vzrokih nastanka in pojavih ekonomskih kriz naraslo (Srdić 1975, 283-284).

Teoretik, ki ga na tem mestu velja izpostaviti je bil John Stuart Mill. V svoji knjigi *Principles of Political Economy* je poskušal dognati, kakšen je vzrok za razne gospodarske boome in poge. Verjel je, da krizo povzroči nek zunanji dogodek, ki utre pot raznim špekulacijam. Izdelal je natančen model klasičnega ciklusa, ki ga sestavljajo (Roubini 2010, 43):

- Zunanji šok ali katalizator, ki povzroči nastanek t.i. boom-a;
- Špekulativna sla, ki jo poganja psihologija in ne fundament;
- Spiralni mehanizem, ki cene žene v nebo;
- Lahko dostopni krediti, ki so dostopni vsakomur;
- Neizogiben zlom finančnega sistema, ki ga spremlja materialna škoda v "realnem gospodarstvu" sestavljenem iz podjetij in zaposlenih.

Že leta 1848 je John Stuart Mill zapisal, da bo ekonomija na določeni stopnji razvoja dosegla ničelno rast. Menil je, da ne bomo več sledili visoki rasti kapitalskih donosov, temveč se bomo usmerili v recikliranje ter v proizvodnjo kakovostnejših izdelkov, ki jih je mogoče na dolgi rok servisirati. Na tak način bomo proizvedli toliko, kolikor je narava sposobna sama obnoviti (Prisluhni.si 2010).

Drugi, omembe vreden teoretik, zagovornik konfliktne teorije, Karl Marx, izhaja iz dejstva, da morajo ljudje proizvajati hrano in materialne dobrine, če želijo preživeti. Zaradi tega so primorani tvoriti družbene odnose pri interakciji z drugimi ljudmi. Sama proizvodnja vsebuje tudi tehnični element, ki ga Marx imenuje "proizvajalne sile". Sem spadajo tehnologija, surovine ter strokovno znanje, ki se uporabljajo v procesih proizvodnje. Proizvajalne sile ter družbeni proizvodni odnosi oblikujejo ekonomsko bazo družbe. Le-ta oblikuje ostale vidike družbe oz. "družbeno nadstavbo". Marx meni, da so vse zgodovinske družbe vsebovale protislovja, ki vključujejo izkoriščanje, ko ena družbena skupina izkorišča drugo – kot npr. v kapitalistični družbi delodajalci izkoriščajo svoje delojemalce. To vodi v interesni konflikt med družbenimi skupinami. Trdil je, da delo proizvaja premoženje in zato blaginjo kapitalistične družbe ustvarja delovna sila delavcev. Trdil je, da bodo takšna in drugačna protislovja vodila v propad kapitalističnega sistema, saj le-ta po svoji naravi vključuje zatiranje delavca. Rešitev je videl v komunistični oz. socialistični družbi, kjer naj ne bi bilo več zatiranja in izkoriščanja (Haralambos in Holborn 2001, 18-19). Implementacija njegovega malce preveč idealiziranega teoretičnega koncepta do danes še ni doživela svojega uspeha, saj je v današnji, s kapitalizmom prežeti družbi skoraj nemogoče priti do takšnega zaključka. Težko je in bo ustvariti družbo, kjer ne bo razlikovanja med razredi in, kjer država, politične stranke ter politične funkcije ne bodo več obstajale. Res je lahko to obstajalo stoletja nazaj, če pa bi to poskušali udejanjiti v današnjih časih, bi to, po mojem mnenju, vodilo v nenadzorovan kaos.

Najpomembnejši ekonomist, snovalec moderne teoretične makroekonomije, je bil John Maynard Keynes. Trdil je, da *stopnjo zaposlenosti določa kolektivno povpraševanje po proizvodih in storitvah v določenem gospodarstvu* (Roubini 2010, 46). V primeru, da se plače znižajo in se odpušča ljudi, se avtomatično zniža tudi povpraševanje. To povzroči, da podjetja

ne investirajo v razvoj, čemur sledijo dodatna odpuščanja ter nižanje plač. Ko ponudba preseže povpraševanje, to prisili podjetja v nižanje cen, kajti le tako lahko prodajo svoje zaloge. To pa vodi v nižanje dobička oz. izgubo in občutno zmanjšanje pretoka denarja (Roubini 2010, 47). Keynes je videl rešitev v vstopu države na trg dela. Slednja naj bi pomagala gospodarstvu ponovno vzpostaviti povpraševanje po dobrinah in storitvah in tako zaustavila začaran krog.

Recesija je po definiciji pot navzdol v poslovnem ciklu. Opredeljena je kot obdobje v katerem BDP upade v vsaj dveh zaporednih kvartalih. Značilnosti recesije so (Mijatovič b.l.):

- padec potrošnih nakupov, kar vodi v povečanje zalog potrošnih dobrin. Padec povpraševanja zato povzroči zmanjšanje proizvodnje in BDP-ja, kar posledično vodi v zmanjšanje vlaganj podjetij v nove naložbe;
- zmanjšano povpraševanje po delu, kar vodi v povečanje brezposelnosti;
- zmanjšanje 'outputa' in posledično zmanjšanje inflacije (zaradi zmanjšanega povpraševanja začnejo padati cene storitev in dobrin);
- močan upad poslovnih dobičkov, kar vodi v znižanje cen delnic in posledično v zmanjšano povpraševanje po kreditih.

8.2 Gospodarska kriza versus okoljska politika

Že Albert Einstein je nekoč dejal, da "*problemov, ki danes obstajajo v svetu ni mogoče rešiti s stopnjo razmišljanja, ki jih je ustvarila*". S tem se popolnoma strinjam, saj je glede na hitro stopnjo razvoja in na nenehno izpopolnjevanje v modernih časih, na vseh področjih, potrebno prilagoditi vse vidike problematike in ne samo nekatere. Nekaj ekonomskih teoretikov je že v drugi polovici 20. stoletja izpostavilo pomembnost upoštevanja okoljskih stroškov pri izračunih cen dobrin in storitev. Vendar takrat še ni kazalo, da bo iz tega nastala takšna velika težava. Razmere, ki se pojavljajo danes, predvsem gospodarska kriza, bi morale biti izziv za usmerjanje v bolj ekološko ter okolju prijazno gospodarstvo. Pogled v zgodovino nam pove, da okolje in gospodarstvo v veliki večini primerov nista bila kompatibilna. Gospodarstvo, kot ga poznamo danes, kjer je povečevanje gospodarske rasti ter profita primarni faktor razvoja, je imelo negativen vpliv na okolje. Temeljno načelo okoljske trajnosti pravi, da *planet*

lahko preživi le v primeru, da je gospodarstvo in tehnološka dejavnost trajnostno v okviru zmogljivosti okolja, naravnih virov (Plut 2008, 9).

Gospodarstvo prilagojeno okolju mora vsebovati (Brown 2006):

- minimalizacijo antropogenih snovno-energetskih tokov;
- obnovljive vire energije;
- veliko raznovrstnih, učinkovitih, okolju prijaznih načinov prevoza;
- gospodarstvo zasnovano na reciklaži surovin.

Gospodarska kriza je zagotovo pomembna, če ne najpomembnejša, prelomnica v boju proti podnebnim spremembam. Predstavlja neomejene možnosti in priložnosti za preusmeritev gospodarstva v smeri izpolnjevanja ciljev okoljske politike, ki smo si jih zadali. Podjetjem ponuja možnost za nove začetke na bolj 'zelenih' temeljih, kljub temu, da to na samem začetku predstavlja ogromne stroške. Dolgoročno gledano, bodo v prihodnosti tovrstna podjetja tista, ki bodo konkurenčna med seboj in bodo ustvarjala dobičke. Poleg vsega naštetega pa to pomeni tudi večje število novih delovnih mest oz. delovnih mest z višjo dodano vrednostjo, kljub zmanjšanju le-teh v sektorju fosilnih goriv. Miselnost prebivalstva se že močno spreminja v smislu zavedanja resnosti problema spreminjanja podnebja in ravno zaradi tega je pomembno, da se ustvarja čim več okolju prijaznih novitet. Ravno potrošniki smo tisti, ki indirektno vplivamo na dobiček podjetij. In če začnejo večja podjetja oz. gospodarske družbe delovati v tej smeri, jim bo posledično na tej poti sledilo še več podjetij. Konkurenčnost se bo tako zviševala in to bo povzročilo še več inovacij na področju zelenih tehnologij. Trajnostno gospodarsko rast je torej mogoče zagotoviti s spremembo miselnosti prebivalstva, potrebno je *spodbujati povpraševanje po bolj ekoloških proizvodih* (Evropska komisija 2009).

V času gospodarske krize se je pojavila vsesplošna bojazen, da bi svetovni politični voditelji boj proti podnebnim spremembam postavili na stranski tir.

Vroča razprava se obeta glede globalnega perečega problema - podnebnih sprememb. Nekateri države članice namreč poskušajo finančno krizo izkoristiti za to, da bi si izpogajale ugodnejše pogoje v boju proti podnebnim spremembam v okviru podnebno-energetskega svežnja, zato je predsednik Evropske komisije Jose Manuel Barroso dan pred vrhom posvaril pred popuščanjem v boju proti podnebnim spremembam. "Upam, da bo prevladala etika odgovornosti," je pozval (STA, 2008).

Gospodarska kriza je torej trenutno največja priložnost, da gospodarstva postanejo bolj ekološko ozaveščena. Prav tako bi vlade posameznih držav morale svoje investicije fokusirati predvsem na ustrezno okoljsko infrastrukturo, na čim bolj učinkovit izkoristek energije in virov ter spodbujati okoljsko inovativnost (Evropska komisija 2009).

9 SKLEP

Winston Churchill je leta 1936 dejal: »Doba odlašanja in polovičnih ukrepov, pomirjujočega koristoljubja in zavlačevanja se končuje. Zdaj prihajamo v obdobje posledic.« Menim, da ta misel, po toliko letih, še kako simbolizira današnje čase nasploh in ne le okoljsko problematiko. Podnebne spremembe so v 21. stoletju zagotovo pridobile nadvse pomemben in nezanemarljiv prizvok, tako na ravni politike, kot tudi v civilni družbi. Ljudje se bistveno bolj zavedamo resnosti težav, ki jih povzroča spreminjanje okolja. Prav tako se je močno utrdila zavest o tem, da smo v glavnem sami tisti, ki s svojim ravnanjem negativno vplivamo na naše bivanje na Zemlji. Prav tako se tudi politiki na globalni ravni vedno več usmerjajo v diskusije, pogajanja in dogovarjanja o tem, kako zmanjšati izpuste TPG plinov na svetovni ravni in s tem zmanjšati tudi posledice, ki jih povzročajo uničujoče ujme.

V svoji diplomski nalogi sem se osredotočala predvsem na učinkovitost KP in na vprašanje ali je to res najbolj optimalen sporazum za reševanje okoljske problematike. Menim, da je vse prej kot enostavna naloga povezati vse (vsaj večje) države sveta z zavezujočim dokumentom kot je KP v celoto, z namenom boja proti podnebnim spremembam in pod bolj ali manj enakimi pogoji, ne upoštevajoč diferenčnost ter specifiko posameznih držav. Težko primerjamo npr. Kitajsko, ki je država v razvoju in ima visok odstotek industrije, ter posledično tudi izpuste TPG plinov z državo, kot je npr. Danska, ki ima povsem drugačen sistem in ji že naravne danosti omogočajo, da se usmerja v bolj zelene tehnologije. Kljub temu se mi ne zdi prav, da so največje onesnaževalke okolja izvzete iz KP oz. so oproščene zmanjševanja emisij TPG plinov. Glede na dejstvo, da je Kitajska druga na svetu po odstotku izpustov TPG plinov, menim, da bi tudi za njo morale veljati določene sankcije v primeru neizpolnitve ciljev določenih s KP. Že po naravi je tako, da če za nekoga sankcij ni, le-ta ne vlaga truda. Kljub temu pa sem mnenja, da bo Kitajska čez nekaj let vodilna na področju zelenih tehnologij glede na tamkajšnji nadpovprečno nagel razvoj. Že danes je Kitajska vodilna na področju gradnje jedrskih elektrarn, s katerimi naj bi zmanjšali emisije ogljikovega dioksida v ozračje, ki nastajajo pri proizvodnji električne energije. Kitajska ima trenutno 13 jedrskih elektrarn, 25 pa jih je v izgradnji. Do leta 2050 načrtuje še gradnjo 50 novih elektrarn

(Povalej 2011). Če bo šla naprej s takšno dinamiko, potem bo postala država z največjim številom jedrskih elektrarn na svetu. Velja pa omeniti tudi, da je trenutno gradnja teh elektrarn zaustavljena, ker je Kitajska odredila temeljit pregled le-teh, zaradi nesreč v japonskih jedrskih elektrarnah, ki so jih povzročili tamkajšnji potresi. In, če ne prej, potem je velika verjetnost, da bodo ZDA morale takrat, ko se bo to zgodilo, spremeniti svoj odnos do industrije in onesnaževanja, saj bodo primorane vzpostaviti konkurenčen trg. Zaenkrat je pač tako, da gre nekaterim državam le za to, da si zagotovijo ekonomsko prednost – ne glede na posledice.

Problem bo nastal, ko se bo prvo ciljno obdobje KP drugo leto, torej leta 2012, končalo. Zanimivo bo videti, kaj bo temu sledilo. ZDA, Rusija in Kitajska so si vse enotne v tem, da ena brez druge ne bodo podpisovale nobenega nadaljnjega sporazuma, kar pa se mi niti ne zdi tako sporno. Kajti, če že rešujemo planet na svetovni ravni, potem je prav, da so pri tem udeleženi vse države, ki so kakorkoli vpletene v onesnaževanje okolja. Nemogoče je zniževati emisije TPG plinov, če največji onesnaževalci pri tem ne sodelujejo in prav tako ni pošteno do ostalih, ki so na danem področju aktivni. Res pa je, da bo primarni cilj KP zagotovo vsaj do neke mere izpolnjen. 'Zasluga' gre delno tudi gospodarski krizi, ki nas je nedavno doletela. To je zagotovo zmanjšalo število industrijskih obratov in posledično tudi izpuste, ki jih povzroča težka industrija. Vsemu temu navkljub, KP mogoče res ni najbolj optimalen sporazum za reševanje globalne okoljske politike, vendar pa vseeno predstavlja neke vrste simbolno zmago, saj brez njega zagotovo ne bi bilo bistvenih sprememb v tej smeri. Potrebovali smo neke zaveze, potrebujemo sankcije in potrebujemo motivacijo. Prav tako se mi zdi, da je KP pravilno zasnovan, saj s predpisanimi mehanizmi državam, ki ne morejo dosegati ciljev, ponuja več možnosti in načinov za njihovo uresničevanje. Po drugi strani pa ni enostavno doseči dogovora o najbolj učinkoviti poti za reševanje okoljske problematike glede na to, da je vpleteno veliko število akterjev, od katerih ima vsak svoje preference in interese, predloge ter mnenja. Če gledam iz tega vidika, potem je KP definitivno največji dosežek v smeri reševanja okoljske problematike do sedaj.

Strateški cilj po Lizbonski strategiji je bil *do leta 2010 postati najbolj konkurenčno, dinamično ter na znanju temelječe gospodarstvo na svetu* (Slovenija: Doma v Evropi). Od

tega dogovora, leta 2000, je bilo izvrševanje te strategije podvrženo mnogim spremembam. Cilj Lizbonske strategije je nerealen in tudi ni instrumentov, ki bi uresničevanje tega cilja zagotavljali. Res pa je, da ima edino družba temelječa na znanju, z odprtostjo za ideje vseživljenjskega učenja in z ustreznim vrednostnim sistemom neka zagotovila za uspešen trajnostni razvoj. In iz tega vidika gledano je Lizbonska strategija prava smer za EU, če želimo ohraniti svojo konkurenčnost in širok spekter vrednot v tekmi z največjimi.

Veliko je bilo že narejenega v smeri zmanjševanja negativnega vpliva na okolje in zdi se mi, da smo na dobri poti. Kljub temu pa je potreben čas, da bomo lahko videli, kako dobro dejansko funkcionira okoljska politika oz. boj proti negativnim vplivom, ki jih povzročajo podnebne spremembe. Charles Darwin je že pred mnogo leti postavil tezo, da *ni najmočnejša in najbolj inteligentna vrsta tista, ki preživi – preživi vrsta, ki je najbolj odzivna na spremembe*. Vsekakor smo se znašli v dobi izzivov in hitrih sprememb, ki jih je potrebno kar se da učinkovito obvladovati. Od vseh nas in od vsakega posebej je odvisno kako učinkovito bomo znali stopiti v korak s časom in spremembam naproti.

LITERATURA

Agencija RS za okolje. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si/> (6. april 2011).

Baker, Susan in Katarina Eckerberg. 2008. *In Pursuit of Sustainable Development: New governance practices at the sub-national level in Europe*. New York: Routledge.

Bezlova, Antoaneta. 2006. *China sends smoke signals on Kyoto Protocol*. Dostopno prek: <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=31842> (3. marec 2011).

Brown, Lester Russell. 2006. *Plan B 2.0: Rescuing a planet under stress and a civilization in trouble*. New York: Earth policy institute.

Cegnar, Tanja. 2008. *Bridging the gap: responding to environmental change: from words to deeds*. Ljubljana: Agencija RS za okolje.

Crabtree, Vexen. 2002. *The USA Versus the Environment*. <http://www.vexen.co.uk/USA/pollution.html> (8. februar 2011).

Crnović, Deja. 2006. Neetično lobiranje v EU. *Mladina*, 3. januar. Dostopno prek: http://www.mladina.si/tednik/200652/clanek/uvo-manipulator--deja_crnovic/ (30. januar 2011).

Den Elzen, Michel. 2002. *Analyzing the Kyoto Protocol under the Marrakesh Accords*. Dostopno prek: <http://www.pbl.nl/en/publications/2002/AnalyzingTheKyotoProtocolUnderTheMarrakeshAccords> (3. marec 2011).

Dnevnik. 2005. EU zadržano sprejela dogovor šesterice o podnebnih spremembah, 28. julij. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/svet/134664> (25. januar 2011).

--- 2010a. Do čistejše industrije z zapiranjem tovarn: Na Kitajskem bodo v roku dveh mesecev zaprli 2087 okolju najbolj škodljivih proizvodnih obratov, 9. avgust. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/znanost/1042379409> (8. marec 2011).

--- 2010b. Število avtomobilov na Kitajskem se bo podvojilo, (13. december).

Drevenšek, Simona. 2009. *Podnebni sporazum v Kopenhagnu najbrž ne bo podpisan*. Dostopno prek: <http://www.energetika.net/novice/clanki/podnebni-sporazum-v-kopenhagnu-najbrz-ne-bo-podpisan> (10. januar 2011).

Dunn, William. 2008. *Public policy analysis : an introduction*. Upper Saddle River: Pearson Prentice Hall.

EurActiv. Dostopno prek: <http://www.euractiv.com/en> (8. marec 2011).

EUR-Lex. 2009. *Pregled okoljske politike za leto 2008*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52009DC0304:SL:NOT> (15. januar 2011).

Evropa. 2005. *Vprašanja in odgovori v zvezi s trgovanjem z emisijami in nacionalnimi načrti razdelitve dovolilnic*. Dostopno prek: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/05/84&format=HTML&aged=1&language=SL&guiLanguage=en> (18. november 2010).

Evropska komisija. 2009. *Po konferenci v Kopenhavnu*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/news/environment/091221_sl.htm (20. januar 2011).

--- 2010. *European Commission Climate Action*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/clima/news/index_en.htm (5. december 2010).

Evropski parlament. 2008a. *Podnebni sveženj 2020: Sistem trgovanja z emisijami*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20080627STO32878+0+DOC+XML+V0//SL> (6. februar 2011).

--- 2008b. *Kitajska in EU*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20080707FCS33566+0+DOC+XML+V0//SL#title1> (20. december 2010).

Faure, Michael in Göran Skogh. 2003. *The economic analysis of environmental policy and law: an introduction*. ZDA: Edward Elgar.

Finance. 2007. Avstralija kot predzadnja ratificirala Kjotski protokol, 3. december. Dostopno prek: http://www.finance.si/198243/Avstralija_kot_predzadnja_ratificirala_Kjotski_protokol (10. januar 2011).

Fink-Hafner, Danica. 2001. *Politične stranke*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2004. *Evropske stranke in strankarski sistem na ravni Evropske unije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Focus - društvo za sonaraven razvoj. Dostopno prek: <http://www.focus.si/> (3. februar 2011).

Gobec, Lučka. 2006. *Vpliv nafnega mogotca na odstop ZDA od kjotskega protokola*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.

Gore, Albert. 2007. *Neprijetna resnica: svetovna nevarnost globalnega ogrevanja in kako lahko ukrepamo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Greenpeace: Slovenija. Dostopno prek: <http://www.greenpeace.org/slovenia/> (14. december 2011).

Haralambos, Michael in Martin Holborn. 2001. *Sociologija: Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.

Hartford Web Publishing. Dostopno prek: <http://www.hartford-hwp.com/> (15. december 2010).

Hurrell, Andrew in Benedict Kingsbury. 1992. *The international politics of the environment : actors, interests, and institutions*. Oxford: Clarendon Press.

IPCC – Intergovernmental Panel on Climate Change. Dostopno prek: <http://www.ipcc.ch/index.htm> (20. april 2011).

Kajfež Bogataj, Lučka. 2005. *Podnebne spremembe in prihodnost Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.prihodnost-slovenije.si/ups/ps.nsf/krf/61945F3137873F3AC12570BD002FB45A?OpenDocument> (5. februar 2011).

Katalinič, Evelina. 2008. *Klimatske spremembe*. Dostopno prek: www.ssgt-mb.si/sola/pdf/ekokviz_gradivo.pdf (6. april 2011).

Konda, Uroš. 2009. *Kriza trenutno koristna za okolje*. Dostopno prek: http://www.finance.si/242991/Kriza_trenutno_koristna_za_okolje (27. februar 2011).

Kopušar, Sebastijan. 2007. Zeleni imperializem Kitajsko potisnil na prvo mesto. *Dnevnik*, 9 (1. februar).

Krašovec, Alenka. 2000. *Moč v političnih strankah: odnosi med parlamentarnimi in centralnimi deli političnih strank*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kvac, Barbara. 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 1. februar.

Kvarkadabra: Časopis za tolmačenje znanosti. Dostopno prek: <http://www.kvarkadabra.net/> (10. januar 2011).

Leggett, Jane, Jeffrey Logan in Anna Mackey. 2008. *China's Greenhouse Gas Emissions and Mitigation Policies*. Dostopno prek: www.fas.org/sgp/crs/row/RL34659.pdf (10. marec 2011).

Maychrzak, Ann. 1984. *Methods for policy research*. Newbury Park: Sage.

Mazi, Blaž. 2010. Med pogajanji igrajo politični poker s planetom. *Dnevnik*, 6. december. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/objektiv/intervjuji/1042407751> (22. januar 2011).

McCormick, John. 2001. *Environmental policy in the European Union*. New York: Palgrave.

Mijatovič, Vladimir. 2010. *Makroekonomija*. Dostopno prek: <http://www.scribd.com/doc/28847611/2/EKONOMSKE-TEORIJE> (28. februar 2011).

Miklavc, Petra. 2009. *Začetek konference Združenih narodov o podnebnih spremembah v Kopenhavnu*. Dostopno prek: http://www.revijaevropa.si/zmanjsanje_izpustov_toplogrednih_plinov_ogljikov,430,3912,1.html (10. januar 2011).

Mongabay. 2005. *Carbon Dioxide Emissions Charts*. Dostopno prek: http://rainforests.mongabay.com/09-carbon_emissions.htm (18. december 2010).

Novodanes. 2009. *Podnebna konferenca končana z neobvezujočim dogovorom*. Dostopno prek: http://novodanes.si/story.php?title=Podnebna_konferenca_koncana_z_neobvezujocim_dogovorom (3. februar 2011).

Okereke, Chukwumerije. 2008. *Global Justice and Neoliberal Environmental Governance: Ethics, sustainable development and international co-operation*. Abingdon: Routledge.

Plut, Dušan. 2008. Okoljska globalizacija, svetovno gospodarstvo in Slovenija. *Dela (30)*: 5-19.

Povalej, Dušan. 2011. *Demonizirana jedrska energija... Upravičeno?* Dostopno prek: http://www.vzpon.si/novice/investicije/979/demonizirana_jedrska_energija_upraviceno (27. april 2011).

Prisluhni.si. 2010. *Anton Komat – Intervju*. Dostopno prek: <http://www.prisluhni.si/Anton-Komat-intervju.html> (27. februar 2011).

Republika Slovenije: Ministrstvo za okolje in prostor. Dostopno prek: <http://www.mop.gov.si/> (5. februar 2011).

Roewekamp, Marelke. 2009. *Koebenhaven 2009*. Dostopno prek: <http://www.euranet.eu/slv/Dosjeji/Podnebna-konferenca-ZN> (16. februar 2011).

Rosenbaum, Walter. 2002. *Environmental politics and policy*. ZDA: Congressional Quarterly.

Roubini, Nouriel in Stephen Mihm. 2010. *Gospodarska kriza: Napoved prihodnjih finančnih zlomov*. Ljubljana: Soleco.

RTV SLO. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/> (21. januar 2011).

Schlosberg, David. 2007. *Defining environmental justice*. New York: Oxford University Press.

Shelley, Toby. 2005. *Oil: Politics, Poverty and the Planet*. London: Zed Books.

Slovenija: Doma v Evropi. Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/> (3. december 2010).

Srdić, Milutin. 1975. *Ekonomski leksikon*. Beograd: Savremena administracija.

STA – Slovenska tiskovna agencija. 2008. *Vrh EU predvsem o finančni krizi in podnebnih spremembah*. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1328883&pr=2> (22. januar 2011).

--- 2010. *Svetovni parlamentarci s kompromisom v Cancunu*. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1583702> (2. marec 2011).

Stariha, Margita. 1999. *Kjotski mehanizmi za omejevanje emisij toplogrednih plinov*. Dostopno prek: <http://www.rec-lj.si/publikacije/bilten/dec99/clanek06.html> (18. november 2010).

Starke, Linda. 2006. *State of the world: The challenge of global sustainability*. United Kingdom: Earthscan.

Thorning, Margo. 2005. *Stroški Kjotskega protokola: Ali lahko nadaljujemo sedanjo politiko do podnebnih sprememb, ne da bi prizadeli gospodarske rasti*. Dostopno prek: www.iccfglobal.org/pdf/SlovenianKyotoStudy.pdf (15. januar 2011).

UNFCCC – *United Nations Framework Convention on Climate Change*. Dostopno prek: <http://unfccc.int/2860.php> (8. november 2010).

--- 1998. *Kyoto Protocol to the UNFCCC*. Dostopno prek: <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf> (20. november 2010).

Vaughn Switzer, Jacqueline. 1994. *Environmental Politics: Domestic and Global Dimensions*. New York: St Martin's Press.

Veleposlaništvo Republike Slovenije Peking. Dostopno prek: <http://beijing.embassy.si/> (20. februar 2011).

Videojug. Dostopno prek: <http://www.videojug.com/> (15. januar 2011).

Vlada RS. 2010. *Zakon o podnebnih spremembah*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2010/Zakon_o_podnebnih_spremembah_splet.pdf (6. april 2011).

Wallace, Helen, Mark A. Pollack in Alasdair R. Young. 2010. *Policy-Making in the European Union*. New York: Oxford University Press.

White, Deborah. 2007. *US refuses to sign pact to stem global warming*. Dostopno prek: <http://usliberals.about.com/od/environmentalconcerns/p/KyotoProtocol.htm> (30. januar 2011).

Žekar, Senta. 2005. *Primerjava stališč Združenih držav Amerike in Evropske unije do Kjotskega protokola*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.

PRILOGA A: Intervju z Barbaro Kvac

Barbara Kvac – predstavnica društva Focus (Vodja programa Podnebje)

Poslanstvo društva Focus je, citiram, "skozi izobraževanje in ozaveščanje ter sooblikovanje politik na področju razvoja, podnebja, energije in mobilnosti spodbujati rešitve za okolju in družbi odgovorno življenje".

1. Kakšno je vaše stališče do mednarodnih sporazumov sprejetih z namenom izboljšanja hitro rastočih negativnih podnebnih sprememb, konkretno do Kjotskega protokola? Sama osebno menim, da s polovičarstvom ni mogoče doseči drastičnih sprememb. Polovičarstvo vidim v paradoksu, ki se kaže v tem, da dve največji svetovni onesnaževalki okolja nista dosledni pri izvajanju samega protokola. Na eni strani ZDA, ki ga sploh noče podpisati in na drugi Kitajska, ki ga je ratificirala, vendar je oproščena do zmanjševanja emisij.

Če gledamo te preračune, kot so nova delovna mesta, ki se odpirajo z novimi zelenimi tehnologijami, spopadanje s podnebnimi spremembami, prehod v takšno družbo je neka razvojna priložnost, ki povečuje konkurenčnost. Tako da ta bojazen pred propadom gospodarstev ali velikimi izgubami niti ni več tako na mestu. So pač države, ki imajo dovolj te energetske intenzivne ali avtomobilske industrije ali so izvoznice goriv – se pač upirajo podnebnim spremembam, ker jim je to na nek način lahek zaslužek. Ampak v bistvu gre za gospodarsko vprašanje, ki se ga da premostiti. Drugo je politična situacija, se pravi delitev moči med državami. Kitajska in ZDA sta veliki tekmici in če ne bo ene ne bo druge. Je pa po drugi strani res Kitajska tista, ki ogromno vlaga v zelene tehnologije že zdaj in bo verjetno prevzela vodilno vlogo na tem področju zelo kmalu.

2. Ali meniš, da je cilj zmanjšati emisije toplogrednih plinov na globalni ravni za 50 odstotkov do leta 2050 realen glede na dejstvo, da ZDA in Kitajska nista zavezani k temu?

Realen v smislu ali je možen? Možen je vsekakor. Naše stališče je, da to v bistvu na globalni ravni ni dovolj za omejitev najhujših podnebnih sprememb, ker ta številka 50 odstotkov izhaja iz IPCC poročila, ki modelira te scenarije na 50-odstotni verjetnosti doseganja cilja dveh stopinj. Mi pa vemo, da dvig globalne temperature za dve stopinji pomeni že bistvene spremembe. To za sabo potegne vse vrste sprememb – v proizvodnji, emigracijah... In mi se zavzemamo za to, da se omeji globalna temperatura čim nižje pod dve stopinji, ker že ena in pol bi prinesla bistvene probleme. In če si zadamo cilj, ki prinese samo 50-odstotno verjetnost, da bomo dosegli ta manj ambiciozen temperaturni cilj, ni dovolj. Mi si moramo

postaviti bolj ambiciozen cilj do leta 2050. Vse se da, če se hoče. Če je politična volja, se da tudi mobilizirati sredstva v to smer. Je pa pač problem v politični volji bolj kot ne, kot pa v tehnologijah, ki so na voljo.

3. Ali vidite korelacijo med gospodarsko krizo in med podnebnimi spremembami oz. onesnaževanjem okolja (vpliv krize na količino izpusta toplogrednih plinov, na prehod na novejšo ter okolju prijaznejše tehnologije, itd.)?

Ena stvar je, da so se v razvitem svetu emisije res znižale zaradi tega, ker je bilo manj proizvodnje in rabe energije. Različno pa vpliva to na razvoj tehnologij, ker je odvisno od podpor, ki so bile namenjene gospodarstvu. Tam, kjer so se odločili, da bodo podpirali zelene tehnologije je to vidno. Tam, kjer pa so rajši podpirali npr. obstoječo avtomobilsko industrijo, tam pa to ni vidno. Po drugi strani pa tudi kriza Kitajske ni kaj dosti prizadela in tam gredo stvari naprej dosti hitreje. Je pa ena stvar v krizi - to pomeni pomanjkanje sredstev na splošno in posledično je investicij na splošno manj, katerih bi jih bilo verjetno v nekriznem času več.

4. Slovenija je Kjotski protokol ratificirala leta 1998 in se zavezala da bo v letih od 2008 do 2012 zmanjšala emisije toplogrednih plinov za 8 odstotkov. Že v letu 2008 smo dovoljeno količino emisij presegli za 1 milijon ton CO₂. Če svoje obveznosti ne bomo izpolnili, potem to pomeni finančne posledice s strani EU. Torej je Kjotski protokol na eni strani pozitiven za reševanje okoljske problematike in na drugi strani negativen za državo, ki le-tega ni zmožna uresničevati? Po tej logiki nas to lahko zapelje še v večjo krizo. Kakšen je vaš komentar na to?

Nekaj najbolj logičnega je, da če imaš neko zavezo, imaš tudi sankcije v primeru, da je ne dosegaš in to pač Kjotski protokol določa. Pri doseganju ciljev gre dejansko za to ali bo Slovenija dosegla cilje z domačimi ukrepi ali jih ne bo. Verjetno jih ne bo, razen če bo ta kriza res toliko prispevala k zmanjšanju emisij. V primeru, da jih ne doseže z domačimi ukrepi, ima še vedno na voljo doseganje ciljev s prožnimi mehanizmi in to še vedno pomeni, da bo dosegla cilj Kjotskega protokola in v tem primeru sankcije ne sledijo. Tukaj si je potrebno bolj zastaviti vprašanje ali je pametno ravnala Slovenija, ko ni pravočasno začela ukrepati in zmanjševala emisije doma in bo zdaj pač ta denar za dokup teh enot, ki jih potrebuje za izpolnitev cilja morala kupiti nekje na trgu ali pa v eni tretji državi in bodo s tem pozitivni učinki zmanjševanja emisij preleti v bistvu izven države. To je v bistvu vprašanje, ki si ga moramo zastaviti ne v tem smislu ali bo to prispevalo h krizi ali ne. Gre pa ponavadi za neke obveznosti. Če imaš obveznosti potem moraš izpolniti takšne ali drugačne reči, če jih ne izpolniš imaš sankcije. Po našem mnenju bi bilo bistveno boljše, če bi Slovenija doma začela izvajati ustrezne ukrepe takrat, ko je bil še čas. S tem bi domačemu gospodarstvu prinesli pozitivne učinke. Če zmanjšaš rabo energije, zmanjšaš stroške za gospodarstvo in gospodinjstvo. Če izboljšaš javni potniški promet, s tem povečaš mobilnost ljudi, ki nimajo

dostopa do avtomobilov. V tem smislu bi se ti pozitivni učinki, poleg tega da zmanjšamo emisije, zadržali doma. V primeru, da bomo odkupovali emisije, jih ne bomo mogli.

5. Bliža se leto 2012, ko bo potekel Kjotski protokol. Eden izmed predlogov je, da se slednji podaljša samo za razvite države, ostale države pa bi sprejele svoje lastne cilje, ki bi jih bile zmožne uresničevati. Kaj menite o tem? Kakšna je najbolj optimalna in učinkovita pot naprej?

Najprej to, Kjotski protokol ne poteče, izteče se prvo ciljno obdobje, Kjotski protokol kot tak pa ostane naprej veljaven. Naše stališče je v bistvu, da potrebujemo nadaljevanje Kjotskega protokola, ki opredeli zaveze razvitih držav in poleg tega potrebujemo še nek drug pravno zavezujoč dokument, ki bo opredelil ukrepe držav v razvoju in pa tudi ZDA, ki ni pogodbenica tega protokola. Zdaj ta ideja, da bi tiste, ki niso znotraj Kjotskega protokola imeli neki plačani 'review' sistem ni dober, ker potem njih ni mogoče z enakimi orodji prisiliti, da res dosežejo tak cilj kot tiste znotraj Kjotskega protokola. Slednji ima mehanizem prisiljevanja z namenom, da države dosežejo svoje cilje. Zato mislim, da morata obe skupini, oba tira (mi govorimo o tirih) vsebovati ta 'compliance' mehanizem, ki bo zagotovil, da bodo cilji res doseženi. Imamo v bistvu tudi pomislek glede tega ali se cilji določajo od spodaj navzgor ali od zgoraj navzdol. Naše stališče je, da jih je treba v skladu z znanstvenimi ugotovitvami od zgoraj navzdol določiti po nekih kriterijih kombinacije zmožnosti za ukrepanje in pa zgodovinski odgovornosti.

6. Kakšni so vaši projekti za naprej?

Imamo cel kup planiranih zadev. Jaz bolj kot ne sledim samo politikam. Sama bom sledila pripravi zakona o podnebnih spremembah. Podnebna strategija bo objavljena sredi februarja. EU bo v začetku marca objavila Road Map 2050 za podnebje. Cel kup zakonodaj na področju energetske učinkovitosti se pripravlja ali pa se revidira, na področju prometa se sprejema evrovinjeta, emisijski standardi za tovornjake,... Drugače pa kot društvo Focus pripravljamo eno tako bolj inovativno kampanjo, s katero bomo letos začeli in bo trajala verjetno tri leta. Z njo bomo naslavljali ravno ta razkorak med zavedanjem in ukrepanjem.